

En studie om ensamkommande ungas integration

Personalens erfarenheter om att bevara
handlingskraften mitt i sårbarheten

Pia Stråhlman-Kurki

Examensarbete / Högre yrkeshögskoleexamen
Sociala området
2018

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Sociala området, HYH
Identifikationsnummer:	18905
Författare:	Pia Stråhlman-Kurki
Arbetets namn:	En studie om ensamkommande ungas integration. Personalens erfarenheter om att bevara handlingskraften mitt i sårbarheten.
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Bildningsalliansen r.f.
Abstrakt:	
<p>Syftet: Att bilda en uppfattning om främjande och hindrande faktorer i ensamkommande ungdomars integration i Finland. Frågeställningar: Vilka faktorer i integrationsprogrammet främjar och hindrar delaktighet? Hur bildas ensamkommande ungas sociala nätverk? Hur stöder integrationens processer ensamkommandes identitet mellan två kulturer? Bakgrund: Finländska styrdokument ger löfte om god etablering genom utbildning och arbete. På gränsen till vuxenålder, utan självklara resurser och sociala kopplingar bör andra integrationsområden även tas i beaktan i tanke på till exempel utveckling av service. Metod: Kvalitativa intervjuer med åtta pedagoger och socialhandledare. Resultatredovisningen grundar sig på deduktiv innehållsanalys med <i>Agers och Strangs</i> (2008) teori om underlättande verktyg och sociala kopplingar som den huvudsakliga referensramen. Resultat: Integration främjas i boendeenheterna i trygga sociala relationer med språkkunskaper som underlättare. Ungdomens delaktighet är väsentligt i samhällsetableringen, bildandet av sociala kopplingar och utveckling mot egna mål. Vanliga orsaker till utanförskap är mentala påfrestningar på grund av osäkert uppehållstillstånd, bristfälliga sociala kopplingar samt upplevd förlust och trauman. Även bristfälliga kunskaper i språk, samhällslära och egna rättigheter är barriärer för integration. Konklusion: psykosocialt stöd samt språklig och vardagsfunktionell utbildning bör främjas i ensamkommandes etablering. Inläring bör stödas i en accepterande mångkulturell miljö där ensamkommande minderåriga i första hand är ungdomar och inte flyktingar.</p>	
Nyckelord:	Integration, ensamkommande, delaktighet, sociala kopplingar, ackulturation, familjegrupphem, folkhögskola, Nutukka
Sidantal:	57
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	21.05.2019

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Socionom HYH
Identification number:	18905
Author:	Pia Stråhlman-Kurki
Title:	En studie om ensamkommande ungas integration. Personalens erfarenheter om att bevara handlingskraften mitt i sårbarheten.
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Bildningsalliansen r.f.
Abstract:	
<p>Purpose: To form an idea of promoting and preventing factors that unaccompanied adolescents face in their integration process in Finland. Key questions: What factors in the integration programme promote and prevent social participation? How are the social connections of unaccompanied adolescents created? How does the integration process support unaccompanied adolescents' identity between two cultures? Background: The Finnish government promises integration through education and studies. In a vulnerable life situation other areas of integration should be taken into consideration when for instance planning a service. Method: The qualitative data collection is carried out through qualitative interviews with eight social workers and teachers. The result is based on deductible content analysis. Ager's and Strang's (2008) theory of facilitation tools and social connections serves as the main frame of reference. Result: Integration is promoted in the housing units through safe social relations with common language skills as facilitators. Youth participation is essential when he or she is integrating in the society, creating social connections and developing skills towards personal goals. Common causes of exclusion are mental illness due to uncertain residence permit, inadequate social connections and experiences of loss and trauma. Even adolescents' inadequate knowledge of Finnish or Swedish, social and cultural norms and their own civic rights are barriers to integration. Conclusions: The focus group should be provided with psychosocial support as well as language and functional education. An accepting multicultural environment should support the learning process and treat unaccompanied minors like adolescents instead of refugees.</p>	
Keywords:	Integration, unaccompanied minors, social participation, social connections, acculturation, family group home, folk school, Nutukka
Number of pages:	57
Language:	Swedish
Date of acceptance:	21.05.2019

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Socionom HYH
Tunnistenumero:	18905
Tekijä:	Pia Stråhlman-Kurki
Työn nimi:	En studie om ensamkommande ungas integration. Personalens erfarenheter om att bevå handlingskraften mitt i sårbarheten.
Työn ohjaaja (Arcada):	Carina Kiukas
Toimeksiantaja:	Bildningsalliansen r.f
Tiivistelmä:	
<p>Tutkimuksen tarkoitus: Muodostaa käsitys tekijöistä jotka edistävät tai estävät yksintulleiden nuorten kotoutumista Suomessa. Tutkimuskysymykset: Mitkä tekijät kotoutumisohjelmassa edistävät ja estävät sosiaalista osallisuutta? Miten yksintulleiden nuorten sosiaaliset verkostot muodostuvat? Miten kotoutumisprosessi tukee yksintulleiden nuoren identiteettiä kahden kulttuurin välillä? Tausta: Suomalainen maahanmuuttopolitiikka korostaa kotoutumista koulutuksen ja työn kautta. Haavoittuvassa asemassa oleva yksintullut nuori asettaa kotoutumisohjelmalle myös muita vaatimuksia kuten sosiaalisten verkostojen kehittämistä ja tukitarpeiden huomioiminen. Menetelmä: Laadulliset haastattelut kahdeksan opettajan tai sosiaalityöntekijän kanssa. Deduktiivinen sisällönanalyysi käyttää Agerin ja Strangin (2008) kotoutusteoriaa viitekehystenä. Tulos: Yksintulleiden kotoutumista edistää turvalliset sosiaaliset suhteet ja kielitaidot hoivaavassa asumisympäristössä. Nuorten oma osallisuus on tärkeä työkalu kotoutumisen moniulotteisessa prosessissa, esimerkiksi sosiaalisten verkostojen muodostamisessa ja kehityksessä kohti omia tavoitteita. Yleisimmät syyt syrjäytymiseen ovat psyykinen rasitus, mikä johtuu epävarmasta oleskelupäätöksestä, riittämättömistä tukiverkostoista sekä omakohtaisista menetyksistä ja traumaista. Kotoutumista estää puutteellinen kielitaito ja ymmärtämättömyys yhteiskunnallisista asioista ja omista oikeuksista. Johtopäätökset: Psykososiaalista tukea sekä nuorten kielen ja arjen taitojen hallintaa tulee kehittää kotoutumisprosessissa. Sen kuuluu tapahtua monikulttuurisuutta edistävässä ympäristössä jossa yksintullut alaikäinen huomioidaan ennen kaikkea nuorena ihmisenä eikä pakolaisena.</p>	
Avainsanat:	Kotoutuminen, yksintullut nuori, osallisuus, sosiaaliset verkostot, akkulturaatio, kansakoulu, perheryhmäkoti, kansakoulu, Nutukka
Sivumäärä:	57
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	21.05.2019

INNEHÅLL

1	INLEDNING	8
2	BAKGRUND	10
2.1	Finlands lagstiftning	10
2.2	Servicens vägar på kommunal nivå.....	12
2.3	Ensamkommandes utbildningsstig	14
3	TIDIGARE FORSKNING	16
3.1	Ensamkommande asylsökande.....	16
3.2	Sociala kopplingar främjar välmående.....	18
3.3	Integrationens hinder.....	20
4	TEORIBAS	22
4.1	Integrationens processer.....	22
4.2	Invandringens psykologiska process	23
4.3	Agers och Strangs integrationsområden	23
4.3.1	Underlättande verktyg	24
4.3.2	Sociala kopplingar.....	25
4.4	Delaktighet	27
5	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	29
5.1	Avgränsning	29
6	METOD	29
6.1	Urval	30
6.2	Intervju	31
6.3	Deduktiv innehållsanalys.....	31
6.4	Etiska aspekter.....	34
7	RESULTAT OCH ANALYS	35
7.1	Underlättande verktyg: språk, delaktighet och ömsesidig förståelse	35
7.1.1	Kunskap mobiliserar ensamkommande	35
7.1.2	Trygghet och stabilitet, förutsättning för integration	38
7.2	Sociala kopplingar, stöd och resurser i vardagen	39
7.2.1	Sociala band behövs vid starten	40
7.2.2	Sociala broar till finländare främjar inklusion.....	43
7.2.3	Sociala länkar kan upplevas distanta	44
7.3	Integrationens process mellan två kulturer	45
7.4	Faktorer som hindrar integration	48

7.4.1	Mental belastning hindrar delaktighet	48
7.4.2	Bristfällig kunskap och förståelse minskar sociala kopplingar	50
8	METODISKUSSION OCH SLUTSATSER	52
8.1	Metoddiskussion.....	52
8.1.1	Tillförlitlighet och överförbarhet	52
8.2	Slutsatser	54
Källor.....		58
Bilagor.....		63
1.	Anhållan om forskningslov (öppet brev)	63
2.	Följebrev	65
3.	Saatekirje	66
4.	Intervjuguide.....	67
5.	Haastatteluopas	68
6.	Kategoriseringstabell.....	69
7.	Invandringens psykologiska process	72

Figurer

Figur 1. Servicens vägar för ensamkommande minderåriga flyktingar	13
Figur 2. Agers and Strangs (2004 & 2008) struktur av tio integrationsmoment	23
Figur 3. Delaktighetens dimensioner enligt Thomas (2002)	27
Figur 4. Studiens analysprocess	33

1 INLEDNING

Enligt FN:s flyktingorganisationens UNHCRs internationella siffror fanns det i slutet av 2014 knappa 60 miljoner människor på flykt på grund av konflikter och förföljelse i sitt hemland. Antalet flyktingar har ökat drastiskt de senaste åren och detta har återspeglats även i Europa. Enbart år 2015 sökte 1,45 miljoner asyl i Europa och 32 500 av dem anlände till Finland, vilket var exceptionellt många i finländsk statistik. (Arbets- och näringsministeriet 2016, s. 23.)

Även antalet minderåriga asylsökande som anlänt utan vårdnadshavare har ökat de senaste åren. Enbart år 2015 räknar man med att 95 000 minderåriga rörde sig allena på jakt efter asyl i ett europeiskt land. Populäraste destinationer var Tyskland och Sverige och rentav en tredjedel av ensamkommande minderåriga sökte asyl i vårt västra grannland. (Eurostat 2017) Till Finland anlände dryga 3000 ensamkommande minderåriga vilket var rentav femton gånger fler än året innan. De flesta ensamkommande kom från Afghanistan, Irak och Somalien och var pojkar i åldern 15-17 år. (Migrationsverket 2016) Utgångsläget var att ensamkommande i de flesta fall skulle få uppehållstillstånd i Finland, men däremot var familjeåterförening ovanligare (Arbets- och näringsministeriet 2016).

Invandring är inte ett nytt fenomen i Finland, men tidigare har orsakerna främst varit arbete, studier eller familj (Integration.fi). Detta har självklart påverkat beredskapen på att motta utsatta flyktinggrupper som ensamkommande minderåriga. Även om det finns asylpolitiska riktlinjer för hur integration ska genomföras, verkar det finnas tolkningsfrihet i styrdokumentet och oroväckande hinder som påverkar den ensamkommandes etablering i samhället (Herz & Lalander 2017, Kuusisto-Arponen 2016, Hautakoski 2018 m.fl).

Hindren kan bero på ensamkommandes utsatta position grund av ålder, trasigt socialt nätverk och tudelad fördelning av att vara både barn och invandrare i en främmande kultur (Björklund 2014). Även mental ohälsa motarbetar integration. Enligt Helsingfors Diakonissanstaltens utredning lider närmare en tredjedel av alla enskommande barn och unga av trauma eller svårt illamående vilket ter sig i fysiska och psykiska symtom

(Suikkanen 2010). Skolhälsoutredningen Hälsa i skola (Halme & Kuusio et.al. 2017) upplyser att unga med invandrarbakgrund upplever sig ha sämre hälsa än finländska unga på grund av ensamhet, upprepad mobbning och fysiskt våld. En ytterlig belastande faktor är osäkerheten om egen framtid i Finland på grund påfrestande och fördröjd asylbehandlingsprocess samt ovisshet om familjens situation. (Mäkinen och Teinilä 2008; Suikkanen 2010 m.fl).

Studien använder sig av Agers och Strangs (2008) integrationsområden som huvudsaklig teoretisk referensram. Enligt teorin kräver integration stödande och informativ insats av samhället parallellt med invandrarens delaktighet på olika livsområden och arenor. I Finland är den obligatoriska personliga integrationsplanen en omtäckande och vägledande grund i ensamkommandes integration. Utbildningsstig, sociala kopplingar och social- och hälsovård ska minska på utsattheten och istället leda mot etablering i det finländska samhället. (Lagen om främjande av integration)

Denna studies syfte är att bilda en uppfattning om ensamkommande ungdomars integration och vilka främjande och hindrande faktorer påverkar processen. Studien bildar en uppfattning om hur ensamkommandes delaktighet, sociala kopplingar och identitetsutveckling främjas i familjegrupp och folkhögskola samt i samhället. Dessa nyckelbegrepp är formade efter existerande referensramar med ensamkommande ungdomar i fokus (Björklund 2014; Hautakoski 2018; Mäkelä & Teinilä 2008 m.fl) och främjar mot Agers och Strangs (2008) integrationsområden. Studiens resultat grundar sig på uttalanden av boendeenheters personal, inte ensamkommande själva i och med att tillitsfull relation med ensamkommande ungdomar kräver regelbunden närvaro och kontakt en längre tidsperiod. Studien beaktar inte skillnader mellan integration på svenska eller finska, även om studien utförs på båda språken.

Uppsatsen är indelad i bakgrund (kap. 2-4) som omfattar nationella och internationella asylpolitiska riktlinjer samt existerande teoretiska referensramar; i metodik (kap. 5-6) som beskriver kvalitativa intervjun och deduktiva innehållsanalysens process; samt resultatsredovisning och analys (kap. 7-8) som beskriver resultat i förhållande till tidigare forskning och teori samt vilka begränsningar och brister studien möter. Studiens beställare är Bildningsalliansen r.f. och resultaten bidrar till Bildningsalliansens verksamhetsutveckling inom fri bildning för ensamkommande unga och unga vuxna.

2 BAKGRUND

Finlands flyktingpolitik grundar sig på internationella styrdokument. Ur den minderårigas perspektiv står FN:s flyktingkonvention (1951), FN:s konvention om barnens rättigheter (1989) samt EU:s lagstiftade Dublinförordning (2013) i spetsen av styrdokumentet. Dessa dokument ger löfte om att skydda ensamkommande som flytt från ett land där hon eller han hotats av förföljelser. Liksom alla minderåriga ska ensamkommande behandlas med specialrättigheter till ett gott liv genom tillgång till resurser. Dublinförordningen (EU 604/2013) ger ett löfte om att trygga barnets bästa genom att i första hand sträva efter att förena honom eller henne med familj, släkt, eller annan viktig vårdnadshavare som befinner sig inom EU:s gränser. Minderåriga ska få sin asylansökan prövad inom kort tid efter ankomst och garanteras språkundervisning och integrationsutbildning inom ett år från ankomst. FN:s konvention om barnets rättigheter ger även ett löfte om att trygga barnet (under 18 år) ett gott liv genom barnets speciella rättigheter:

- rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad (protection)
- rätt till tillräcklig andel av samhällets resurser (provision)
- rätt att delta i beslutsfattande som gäller dem själva inom ramen för barnets mognad och ålder (participation)

Konventionens huvudprinciper innebär att alla barn är jämlika och barnets bästa alltid ska prioriteras vid beslutsfattande. I 12 § framkommer barnets rättighet till att vara delaktig i frågor som berör honom eller henne samt att dennas åsikter alltid ska beaktas.

(FN:s konvention om barnens rättigheter 1989)

2.1 Finlands lagstiftning

Barn och unga som befinner sig i landet utan vårdnadshavare är inget klart fall i politisk beslutsfattning eftersom de är minderåriga med egna rättigheter men samtidigt asylsökande personer som ska gå igenom olika juridiska processer. I grunden för hela asylprocessen ligger *Lagen om barnskydd* samt *Lagen om främjande av integration*. En

ensamkommande ungdom är i första hand en minderårig och i andra hand invandrare inför juridiska processer.

Lagen om barnskydd

Ensamkommandes integrationsfrågor ska i första hand utgå från barnskyddslagens principer (417/2007) även om ensamkommande blir barnskyddsfall först om utredningar antyder på specifika stödåtgärder. Lagen tryggar alla minderårigas rättigheter till välfärd och utveckling i samtliga alternativ av åtgärder och lösningar. I enighet med barnskyddslagen (4 §) ska till exempel familjegrupper och stödboenden erbjuda minderåriga så bra stöd och omsorg som möjligt i förhållande till deras ålder och utvecklingsnivå. Barnet eller ungdomen ska såvida garanteras följande:

- en harmonisk utveckling och välfärd samt nära och fortgående mänskliga relationer
- möjlighet till förståelse och ömhet samt övervakning och omsorg i enlighet med ålder och utvecklingsnivå
- en utbildning som motsvarar barnets anlag och önskemål
- en trygg uppväxtmiljö samt fysisk och psykisk integritet
- utveckling till självständighet och mognad till ansvarsfullhet
- möjlighet att delta och påverka i frågor som gäller barnet självt samt
- hänsyn till språklig, kulturell och religiös bakgrund

Barnskyddet ska även stöda vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barnets vård, fostran och omsorg. Det ska sträva efter att förebygga barnets och familjens problem samt att tillräckligt tidigt ingripa i problem som observerats.

Lagen om främjandet av integration

Även integrationslagen (1386/ 2010) uppmärksammar minderårigas juridiska rättigheter och upplyser således att barns och ungas åsikter beaktas vid beslutsfattning. Lagen främjar växelverkan mellan invandraren och stambefolkningen samt försnabbar starten av integrationen genom ett löfte om handledning och informativt stöd för att främja

invandrarens kännedom om samhälle, utbildning och arbete. Lagen nämner även att personer som hör till en sårbar grupp, som ensamkommande minderåriga, ska skyddas ifrån marginalisering. Specifik paragraf (§27) framhäver att ensamkommande barn och ungdomar som beviljats uppehållstillstånd ska stödas med omvårdnad, omsorg och fostran i familjegrupper, genom privatplacering i familj eller på något annat ändamålsenligt sätt. Ungdomen har rätt till stödåtgärder tills han eller hon fyller 21 år eller tills han eller hon har en vårdnadshavare i Finland.

Lagen hänvisar även till statens program för integrationsfrämjande åtgärder (§34) vilka statsrådet utarbetar fram för en regeringsperiod i taget. Åren 2016 - 2019 har programmet fyra målområden. I fokus är invandrarnas personliga och kulturella styrkor och dessas möjligheter att utveckla och stärka finländska arbetsmarknaden, effektivare samarbete över förvaltningsområdesgränser för att snabbare påbörja integrationen, samt öppen och fördomsfri diskussion om invandringspolitik genom olika forum. Syftet med åtgärderna är att gynna en värdig dialog mellan myndigheter och invandrare samt olika folkgrupper för att effektivera integrationen. I statens program kan urskiljas klara antydningar på att de väsentligaste markörerna för integration är ändamålsenlig utbildning och etablering i arbetsmarknaden. (Arbets- och näringsministeriet 2016, s. 16 m.fl)

I december 2018 offentliggörs en utredning om Finlands invandringspolitik under de senaste två decennierna. Med sysselsättning som den viktigaste integrationsmarkören, föreslår utredningen sex utvecklingsområden i Finlands invandrarpolitik vilket även påverkar integrationens riktning för ensamkommande ungdomar. Utvecklingsområdena är följande: försäkring om invandrarens beröring till arbetslivet i tidigt skede, enhetligare nätverk av stödåtgärder, tredje sektorns samt medborgarorganisationers och den fria bildningens ökade roll som integrationsaktörer, främjande av invandrarkvinnors beröring till arbetslivet, skräddarsytt serviceutbud åt den heterogena invandrargruppen samt information och utbildning i tidigt skede på invandrarens modersmål. (Feldt-Ranta 2018, muntl.)

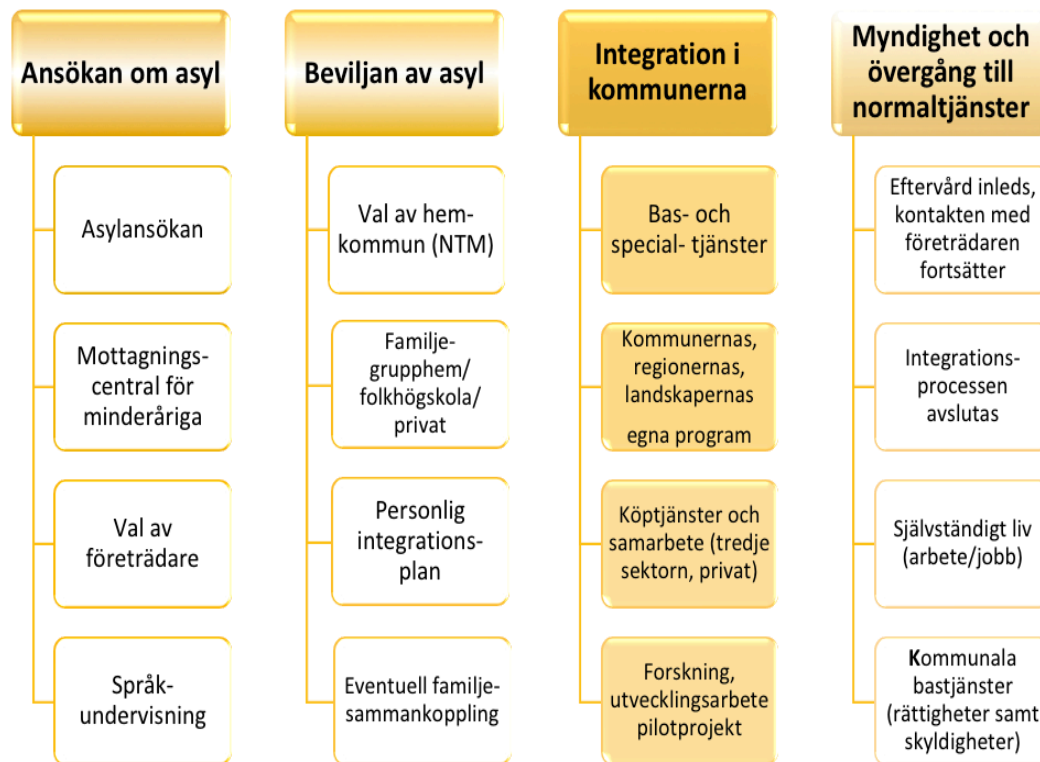
2.2 Servicens vägar på kommunal nivå

Åtgärder och tjänster som främjar integration är till en del kommunala insatser, men även andra aktörer och myndigheter är inblandade. Målet för kommunens och de andra lokala

myndigheternas integrationsfrämjande är att lokalt eller regionalt stödja internationalism, jämlikhet och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Invandrarbefolkningens behov och främjandet av integrationen ska beaktas i kommunens och de andra lokala myndigheternas allmänna planering, verksamhet och uppföljning. (Lagen om främjande av integration 1386/ 2010).

Närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM) är en central aktör som stöder kommunernas integrationsprocess. Centralen är inrikesministeriets utskott på regional nivå som sköter samordnandet och förvaltningen vid mottagandet av flyktingar i Finland. NTM-centralen rådgör och vägleder kommunerna samt förhandlar och avtalar med dem om placering av kvotflyktingar och asylsökande som fått uppehållstillstånd i kommunen. NTM-centralen samarbetar även med andra myndigheter som Migrationsverket samt med frivilligorganisationer. (Närings-, trafik- och miljöcentralen 2017)

Exempel på kommunala insatser är inkvartering och planering samt uppföljning av personlig integrationsplan. I figuren härnäst framkommer ensamkommandes asyl- och integrationsprocess med åtgärder och service i fokus.

Figur 1. Servicens vägar för ensamkommande minderåriga flyktingar. Modifierad version av Björklunds modell (2014). Studien fokuserar på integrationen i kommunen

När ensamkommande beviljas asyl blir statliga resurser tillgängliga för dem. I egenskap av kommuninvånare har ensamkommande rätt till alla de tjänster som är tillgängliga för kommunens övriga invånare. (Arbets- och näringsministeriet 2018, s. 8)

2.3 Ensamkommandes utbildningsstig

Ensamkommande deltar i förberedande utbildning i grundskolor eller folkhögskolor för att kunna fortsätta vidare till grundutbildning eller utbildning på andra stadiet. Förberedande utbildning omfattar alltid språk- och samhällsstudier samt vid sidan om väsentliga skolämnen och studiehandledning (Utbildningsstyrelsen 2015). Specifikt för folkhögskolepedagogiken är även en tillsatsning på vardagshantering och annan än verbal kommunikation (Nutukka.org). Studieplanen är en väsentlig del av den personliga integrationsplanen som presenteras härnäst.

Personlig integrationsplan

För ensamkommande som fått uppehållstillstånd utarbetar kommunen en integrationsplan (Lagen om främjande av integration, 15 §). Den är personlig och uppgörs tillsammans med barnet eller ungdomen samt ungdomens företrädare. Planen har alltid den ungas välmående samt personliga utveckling som främsta intressen och grundar sig på barnskyddets centrala principer. Företrädaren för den minderårigas talan men då planen utarbetas ska den minderårigas önskemål och åsikter utredas och beaktas enligt vad som föreskrivs i integrationslagen (4 §). Integrationsplanen ska omfatta branchövergripande samarbete och anpassas till övriga planer som stöder den ungas utveckling, utbildning och välfärd. Exempel på andra främjande planer är planen för personlig studieplan eller barnskyddsplan som redan tidigare nämnts. Den personliga integrationsplanen kan även innehålla en serviceplan som främjar integration via arbetsverkstäder, hobbyn och fritidssysslor för att stärka sociala kopplingar. Den första personliga integrationsplanen uppgörs för ett år framöver men kan vara totalt tre år lång. Den förnyas efter ensamkommandes ålder, behov och målsättningar. (Lagen om främjande av integration, Integration.fi2).

Nutukka-programmet

I och med att studien ser folkhögskola som en integrationsfrämjande arena, är det väsentligt att kort presentera vad läroplanen i folkhögskolepedagogik för invandrare går ut på. Enligt *Lagen om fritt bildningsarbete* (2009/1765, 2 §) är folkhögskolor läroanstalter för heltidsstudier, vilka ger ungdomar och vuxna personer möjligheter till frivilliga studier, förbättrar studerandes studiefärdigheter och fostrar dem som individer och samhällsmedlemmar. Nutukka- pilotprojektet (2005) som senare etablerat sig inom det fria bildningsarbetet, är ett gott exempel på folkhögskolors insats att utbilda, fostra och stöda utsatta folkgrupper som till exempel ensamkommande unga är. Programmet inkluderar Utbildningsstyrelsens rekommendationer för integrationsutbildning (2015) genom att erbjuda kurser i finska eller svenska, information om finländska samhället och kulturen samt vardagliga färdigheter. Nutukka-programmet har fem huvudmålsättningar som främjar både ensamkommandes integration och personalens pedagogiska ingrepp. Dessa är:

- att utveckla färdigheter hos unga asylsökande och flyktingar för att förbereda dem inför vuxenlivet och självständig vardag
- att erbjuda stöd åt utsatta ensamkommande flyktingungdomar i Finland
- att skapa en modell för handledning eller fri bildning för att stärka autonomi och ansvarsfullt handlingstagande hos den unga
- att skapa nätverksmodeller för personal och sakkunniga som arbetar med ungdomarna.
- att bygga upp en allmänbildande läroplan med handledningsmodell som går att sprida ut och etablera

Nutukka-programmet är en del av folkhögskolepedagogiken där unga bor och fostras på internat vid sidan om grundutbildning. Programmet är ett mellansteg vars syftet är att ge eleven förutsättningar att fortsätta sina grundstudier på allmän nivå och slutligen på examensriktad nivå. (Mäkinen & Teinilä 2008, s. 2-15)

3 TIDIGARE FORSKNING

Helander och Mikkonen (2002) har blivit föregångare för finländsk forskning kring ensamkommande minderåriga när större mängd barn och unga i början på 1990-talet började anlända till Finland. I deras forskning *Ikävä äitiä. Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa*, framkommer att ensamkommandes förlust av sina föräldrars trygghet påverkar barnet och ungdomen i det nya landet och ställer nya kvalitativa krav i interventioner med ensamkommande. Flera finländska och internationella forskningar stöder upptäckten och menar att familjens frånvaro är en negativ bakgrundsfaktor i integration. Det här känner ensamkommande speciellt starkt när framtiden i det nya landet är osäkert, sociala och stödande nätverk känns avlägsna och språk- samt samhällskunskaperna är svaga. (Björklund 2014; Hautakoski 2018; Hertz & Lalander 2017; Kuusisto-Arponen 2015 m.fl.). En av de viktigaste rehabiliterande åtgärderna är socialt boende i form av till exempel familjegrupper och folkhögskola. Förutom att socialt boende främjar sociala kontakter och trygghetskänslor, utvecklar de som bäst kunskaper och identitet som hjälper ungdomen att klara sig i ett finländskt samhälle (Hautakoski 2018; Lundberg 2017; Mäkinen & Teinilä 2008).

Endel omfattande finländska forskningar om ensamkommande är anknutna till pilotprojekt som HALATEN (Björklund 2014) och TRUST (Kuusisto- Arponen 2016-2018). I dessa framkommer att ensamkommande ungdomar tas emot relativt bra i Finland och ungdomarna uppskattar både trygg inkvartering och goda studiemöjligheter. Björklund efterlyser mera stödåtgärder vid ungdomarnas övergångsskeden i livet och bättre organiserat samarbete aktörer emellan. Kuusisto-Arponen framhäver i synnerhet psykosociala stödets vikt i rehabilitering och bildning av trygga vuxenrelationer. Ungdomens egna styrkor bör stödjas och till exempel flerspråkighet respekteras som en resurs som främjar delaktighet och välmående hos ensamkommande ungdomar.

3.1 Ensamkommande asylsökande

Enligt Björklund (2014, s. 11 & 2015, s. 9) är ensamkommande barn och unga inte en homogen grupp; de är av olik ålder, kön, etnicitet, nationalitet, socioekonomisk status och kulturell samt religiös bakgrund. Orsak till flytt är det samma som för vuxna -krig,

förföljelse, våld och fattigdom med flera andra orsaker, för att hitta ett bättre liv i ett annat land. Endel ensamkommande anses även vara så kallade ankarbarn som har för avsikt att i senare skede hämta sin övriga familj till Finland. Gemensamt för de flesta ensamkommande som anländer till Finland är dock att de är 15-17 åriga pojkar. Enligt Helander & Mikkonen (2002, s. 33) är det här fallet i de flesta andra länder också, att pojkar står i majoriteten av ensamkommande. En orsak kan vara att pojkar anses både fysiskt och psykiskt starkare i att avklara flyktfärdens påfrestningar en annan orsak kan vara att pojkar har en större risk att hamna i fara i sitt hemland än flickor. Även kulturella aspekter spelar en roll. Endel kulturer ser pojkar som mer värdefulla än flickor och blir såvida skickade iväg efter ”ett bättre liv” annanstans.

Flera dimensioner av identitet

För att förstå ensamkommande ungdomars integration är det viktigt att ha en uppfattning om möjliga psykologiska processer ungdomarna igenomgår (jmf. Bremer & Haavikko 2009).

Ensamkommande ungdomar speglar ofta sin identitet mellan två motpoler. Förutom att ungdomarna lever i en omtumlande livssituation både som medborgare och icke-medborgare, lever de utvecklingspsykologiskt på gränsen mellan att vara minderåriga och vuxna. Enligt Björklund (2015, s.15) kan definition av ålder även variera kultur- och individmässigt väldigt mycket. I Finland växer ungdomen in i vuxenåldern i kronologisk ordning vid 18 år, medan det på andra håll i världen kan ske mycket tidigare. Enligt Björklund kommer ensamkommande ofta från länder där ålder är anknuten till sociala omständigheter. Då kan en 16-årig kan vara mer mogen än en 18-åring och besitta mångfalt mer livserfarenhet. Även svåra motgångar och bearbetade trauman kan ge ensamkommande en otrolig motståndskraft, resiliens, som gör att den minderåriga kan mobilisera sina resurser mot personliga målsättningar, berättar en pinfärs forskning från Sverige (Darvishpour 2018, muntlig källa).

Denna resiliens är värdefull i identitetsutveckling som främjar livet i ett nytt samhälle. Detta innebär ungdomens pendling mellan två kulturer, eller förmåga att leva i två kulturer, menar Berry & Phinney m.fl. (2006, s. 75). Denna process som även kallas för

ackulturation, beror inte enbart på ungdomen själv, utan omgivningens stöd och förmåga att välkomna andra kulturer bland dem.

3.2 Sociala kopplingar främjar välmående

Aktuell forskning visar entydigt att ensamkommandes välmående är kopplat till stödformer som ersätter familjens stödnätverk (Björklund 2014; Kuusisto-Arponen 2016; Lalander & Raoof 2016).

Björklund (2014, s. 71-72) upplyser att invandrarevänner, familjegrupphemmet personal, kommunens socialarbetare samt religiösa gemenskaper, bildar de viktigaste sociala kopplingarna i ensamkommandes liv. Ensamkommandes kopplingar saknar dock ofta finländska jämnåriga (bortsatt fick- och pojkvänner) och består främst av en färggrann skala av andra invandrarungdomar. Viktiga kopplingar även finnas utanför Finland. Både familj och vänner i andra länder har ett positivt inflytande i den ungas liv och ger stöd i vardagen (Hautakoski 2018, s. 45). Oberoende om kontakten är nära eller distant är den värdefull speciellt när ungdomen är i ett övergångsskede i livet och omständigheterna tar en ny riktning. Redan under de första åren genomgår ensamkommande flera sådana förändringar. Till exempel är ankomsten till Finland, inflyttning i boendeenheten, val av utbildningsstig, flytt till eget hem, integrationens slutskede samt förflyttning till arbetslivet eller fortsatta studier speciellt sköra skeden där ungdomen behöver stöd. (Björklund 2014, s. 70)

Stabila sociala kopplingar främjar anpassningsförmågan i de omväxlande omständigheterna, enligt Berry och Phinney m.fl. (2006, s. 138-141). Invandrarpojkar verkar ha bättre psykologisk anpassningsförmåga än flickor, medan flickor är bättre på att anpassa sig sociokulturellt. Förutom kön, påverkar även ålder processen. Anpassningen till nya sociala sammanhang sker lättare ju yngre invandraren är. En förklaring kan vara den yngres förmåga till att flexibelt pendla mellan två kulturer menar Berry och Phinney m.fl.. En annan förklaring kan vara äldre ungdomars konfliktfyllda övergångsskede från ung till vuxen enligt Derluyn & Broekaert (2007). I Berrys och Phinneys m.fl. (2006, s. 138) internationella forskning där även Finland deltog, framkommer att invandrarungdomens goda anpassning i samhället ter sig mer

specifikt i tillfredsställd livssituation, god självkänsla, mentalt välmående och skolframgång.

Social boendeform är en resurs

Den vanligaste formen av boende för ensamkommande är (familje)grupphem dit ungdomen flyttar från minderårigas mottagningscentral efter att hon eller han blivit beviljad uppehållstillstånd i Finland. Familjegrupphem är inte dåligt alternativ för en ensamkommande i och med att det blir en naturlig kontakt med finländska samhället och ungdomen lever igenom vardagen med både vuxna och jämnåriga (Helander & Mikkonen 2002, s.130). Även folkhögskola är en integrationsfrämjande arena. Enligt Mäkinens och Teiniläs BIKVA-utredning (2008, s. 2-15) ger folkhögskola ensamkommande ungdomar en trygg hemlik miljö med personalen som sitt närmaste stöd. Förutom handledarna och lärarna, är även annan personal och andra elever en närvarande resurs i den ungas dagliga liv. Mäkelä och Teinilä menar att sociala nätverk, trygga förebilder och olika stödformer ger en kontinuitet och trygghet i vardagen. Det här bär frukt även utanför boendeenheten när elevernas upplevelser av stark gemenskap i en uppmuntrande uppväxtmiljö skapar en god grund för tillitsfulla sociala kopplingar utanför hemmet.

Underlättande verktyg

För att knyta mångsidiga sociala kontakter krävs underlättande verktyg. Gemensamt språk är ett avsevärt effektivt verktyg. Enligt TRUST -pilotprojektet (2016- 2018) bör språk ses som brobyggare istället för hinder. Det här betyder att befolkningen behöver inse att det inte finns ett enda giltigt språk i samhället utan att de kan vara flera.

Flerspråkighet är en värdefull resurs i all sociokulturell anpassning för ensamkommande. Flerspråkighet främjar vänskapsband över kulturgränser, samhällelig delaktighet och samhörighetskänslor med befolkningen. Det här gynnar en stabil etablering i samhället, upplyser TRUST- projektet.

Förutom språk är delaktighet ett underlättande och nödvändigt verktyg i sociala kopplingar. Enligt Hautakoski (2018, s.43) beror ungdomens förmåga till delaktighet mycket på hur gynnsam miljö hon eller han lever i. Positiva sociala relationer uppmuntrar och skapar möjligheter till engagemang och anpassning, medan bristande relationer

avstöter ungdomen. I synnerhet trygga vuxna förebilder har en speciell roll i ungdomens engagemang, menar Kuusisto- Arponen (2016 s. 4). Enligt Darvishpour (2018, muntl.) ska integration alltid handla om delaktighet och professionellas förmåga att ta till vara ensamkommandes handlingskraft.

3.3 Integrationens hinder

Tidigare forskning visar att ensamkommandes bristfälliga kännedom om egen framtid, familjens mående och samhällets språk och kultur påverkar det egna välmående. Ensamkommandes upplevda ensamhet och känsla av att inte kunna påverka egna livet är oroväckande barriärer för integration.

Enligt Helsingfors Diakonissanstaltens utredningar lider närmare en tredjedel (28–32 %) av alla anlända barn och unga (0–24 åringar) flyktingar och asylsökanden av svåra trauman eller påfrestande symtom. Trauman är ofta anknutna till livet innan ankomsten till Finland, men det är oklart om symptomen är följd av dessa eller den pågående slitsamma asylprocessen. Både utdragen asylprocess samt oklarhet om permanent boendeort anses försvaga asylsökande ungdomars psykiska hälsa. Samma negativa inverkan har misslyckade försök i familjeåterförening, menar Suikkanen (2010, s. 32, 78, 80).

Hälsa i skola (Halme & Kuusio et.al. 2017 s. 8) upplyser att unga med invandrarbakgrund upplever ofta olika påfrestande symtom. Förutom mental ohälsa förekommer ensamhet, upprepad mobbning och fysiskt våld i ungdomarnas vardag. I synnerhet invandrarpojkar visar sig vara extra utsatta mobbning, även om det bland offren också är tjejer. Mobbningen sker ofta på grund av hudfärg, språk eller invandrarskapet. Mobbning förorsakar otrygghet i sitt offer vilket kan leda till allvarliga följder i den ungas hälsa och välmående. Det här påverkar negativt i den egna identitetsuppfattningen och kan vara påfrestande till och med in i vuxenålder, enligt Halme och Kuusio.

Enligt Derluyn & Broekaert (2007 s. 155) är även tonårsflickor i sårbart läge i och med att de oftare har blivit utsatta för socialt förtryck, våld eller orättvisa innan ankomst. Även övergången till vuxenålder närmar sig vilket kan innebära för flickor oro om framtid och

press på att klara sig själv. Utan specifika stödåtgärder, kan ensamkommande flickor och pojkar i längden utveckla mental ohälsa eller beteendestörningar (Herz & Lalander 2017 m.fl.).

Värdsamhällets insatser och inställning antingen främjar eller försvårar integrationen (Berry m.fl 2006, s. 74). Samhällen som inte klarar av att se flickan eller pojken bakom flyktingskapet försvårar inte enbart hans eller hennes psykosociala anpassning utan även dennas rättigheter till jämlikhet med befolkningen (Hertz & Lalander 2017, s. 13). Enligt forskning är ensamkommande barn och unga vid sin ankomst ofta separerade från det övriga samhället och i stället sammanslagna med varandra. Ifall unga en längre tid är utestängda från sociala arenor löper dock en risk att distansen till samhället växer och bekantskapskretsen tillslut omfattar enbart andra invandrare. (Björklund 2014, s. 71-74; Herz & Lalander 2017, s. 3-4). Enligt Herz & Lalander (2017, s. 1) är ensamkommandes upplevelser av bristfällig samhörighet, förståelse och social anknytning orsaker till upplevd ensamhet.

När ungdomen upplever ensamhet, kan hon eller han känna sig kraftlös i att ändra på situationen. Enligt Hautakoski (2018, s.45) är personal på boendeenheter inte alltid tillräckligt sensitiva för att se behov hos ungdomen. I många fall behöver ungdomen stöd i människorelationer, delaktighet och språkstudier.

När problem inte löses i den utsträckning som de bör göras har de en negativ inverkan på långsikt. Till exempel upplyser Björklund (2014, s. 41-42) att definierade roller som ”invandrare” lätt leder till kategorisering på olika livsområden som arbetsmarknaden. När invandraren till exempel inte behärskar språk eller studier enligt ”finländska krav”, söker sig invandraren ofta till arbeten och gemenskaper där svagare språkkunskaper och lägre utbildning är tillåtna. Det är inte en ren slump att många vuxna med invandrarbakgrund hopar sig till arbetsplatser där de jobbar som chaufförer, städpersonal eller närvårdare, menar Björklund.

4 TEORIBAS

4.1 Integrationens processer

Integration är en komplex process som delar åsikter hur den tar sig och när den är uppnådd. Castles et. al (2014) menar att integration knappast någonsin kommer att hitta en heltäckande och enhetlig form, varken i politiska riktlinjer eller teori, medan till exempel Berry (1980) och Gordon (1964) har uppgjort klara målsättningar i inklusionsprocessen.

Berry (1980) talar om *integration* som ett resultat av en lyckad *ackulturation*, det vill säga psykologiska, sociala och kulturella processer invandraren igenomgår för att inkluderas i den nya samhällskulturen, utan att avstå från sin kulturella identitet. Processerna styrs av både samhälleliga och personliga faktorer. Berry framhäver därför också att även om invandrarens egen drivkraft har en stor betydelse i en lyckad integrering, är integration alltid en ömsesidig process som kräver av värdsamhället en politik som gynnar integrationsmöjligheter. Integration påverkar alltid både invandraren och värdsamhället eftersom processen hämtar med sig ett nytt kulturellt arv. (Berry et.al. 2006 s. 74-75)

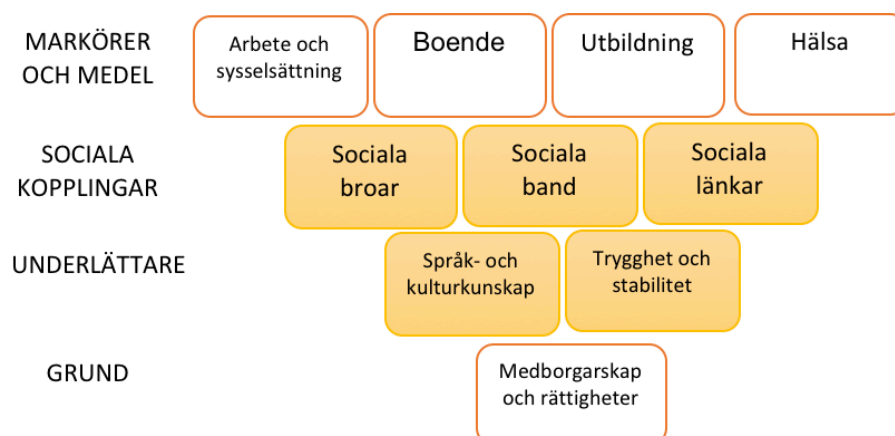
Gordon (1964) däremot anser att invandraren mer eller mindre alltid är tvungen att ta sig an värdsamhällets normer och kultur för att inkluderas i omgivningen. Bestämda steg mot *assimilation* innebär att invandrarens kulturella mönster, beteenden och religiös inriktning anpassar sig kontinuerligt allt mer enligt värdsamhällets värderingar för att få tillträde till värdsamhällets grupper, institutioner och sociala nätverk. Enligt Gordon är det viktigt att invandraren identifierar sig med majoriteten istället för sina landsmän, för att hålla samhället konfliktfritt och kulturellt enhetligt. (Gordon 1964, s. 70-71). Berry (1980) enas om att invandraren inte alltid har andra val än *assimilation*, men invandraren kan av olika orsaker och omständigheter välja att enbart umgås till exempel med sina landsmän och istället ge upphov till en *separation* från värdsamhället. Ifall immigranten faller helt utanför sina sociala kopplingar i ett samhälle som inte tolererar mångkulturalism, sker en *marginalisering*. (Berry, et.al. 2006 s. 74- 75.) Modernare teori belyser dock att integrationsprocessen är mer flerdimensionell och rörlig än Berrys och Gordons modeller.

4.2 Invandringens psykologiska process

För att förstå integration och framför allt invandrarens och ensamkommande ungdomens förmåga att delta i integrationens process är det ändamålsenligt att nämna Bremer och Haavikkos modell (2009) om invandringens psykologiska process både före och efter invandringen i det nya landet (se bilaga). Faserna som beskriver livet efter ankomst till Finland omfattar känslornas hela skala. Invandraren kan uppleva allt mellan lättnad till hopplöshetskänslor och däremellan pendla mellan orealistiska förväntningar och mindervärdestankar. Ensamhet och negativa känslor kan ta över när samhällets begränsningar kommer emot. Negativa känslor är en del av anpassningsprocessen, men ungdomen behöver i många fall stöd i känslöhantering för att komma vidare. Invandringens process når dock åter ljus när personen börjar tro på sina egna styrkor och vågar börjar satsa på en framtid i det nya landet. Vid invandringens slutskede klarar ungdomen av att handskas med glädjen och sorger i det nya landet och uppskattar att få vara delaktig i två kulturer, menar Bremer och Haavikko.

4.3 Ager och Strangs integrationsområden

Ager och Strang (2004 & 2008) har försökt sammanfatta olika integrationsmodeller och begrepp i en struktur som ser integration som en dynamisk process med tio integrationsområden. I motsats till till exempel Gordons modell (1964) strävar strukturen efter materiell och mänsklig jämlikhet med stamfolket.

Figur 2. Ager and Strangs (2004 & 2008) struktur av tio integrationsmoment

Ager och Strang (2004 & 2008) har undersökt olika integrationskoncept och sammanfattat olika begrepp i en struktur som för första gången publicerades 2004 och i mer omfattande form, 2008. Strukturen omfattar tio integrationsområden som bör uppnås inför lyckad integration. Endel områden är till karaktären direkt bundna till samhällets system, andra främjande kunskapsområden eller konkreta följder av god anpassningsförmåga. Skribenten använder sig av modellen som grund i sin studie eftersom modellen omfattar arbete, boende, utbildning och social välfärd som viktiga markörer i integration enligt FN:s flyktingkonvention (Ager och Strang 2008, s 169) samt Statens program för integrationsfrämjande insatser (Arbets- och näringsministeriet 2016).

Integration är till en stor del frågan om en inlärningsprocess. Enligt bland annat Lahdenperä (2004, s. 33-37) är integration en växelverkan mellan invandraren och representanter från värdsamhället. Även Ager och Strang (2008) är på samma linje och ser invandrarens *sociala kopplingar* (eng. *social connections*) som relevanta integrationsfrämjande resurser vilket motiverar skribenten att studera sociala kopplingar närmare ur ensamkommande ungdomars synvinkel. Enligt Ager och Strang (2008) behöver invandraren en mångkulturellt gynnsam miljö och utbud av verktyg för att lättare nå en social växelverkan både med befolkningen och institutioner.

4.3.1 Underlättande verktyg

En gynnsam miljö och främjande verktyg, så kallade *underlättare* (*facilitators*), har som främsta uppgift att bryta ner hinder mellan ”inklusion” och ”exklusion” och möjliggöra delaktighet i samhället (Ager & Strang 2008, s. 181).

En mångkulturellt gynnsam miljö är välkomnade och stabil. Invandraren känner sig trygg i att röra sig i den och upplever acceptans och förståelse av befolkning. Bristfällig förståelse leder däremot lätt till ömsesidiga missförstånd och kan ge upphov till rasistiska attacker och kriminalitet. Detta har självklart en motsatt verkan på integration och leder istället till fördomar folkgrupper emellan. (Ager och Strang 2004, s. 183-184).

Andra underlättande verktyg är enligt Ager och Strang (2008) språk- och kulturkännedom. Dessa kunskaper främjar social samverkan med individer, grupper, staten och tredje sektorn. Språkkännedom möjliggör invandraren tillträde till värdsamhället och främjar ett självständigt liv istället för beroendeskap (s. 172). Kulturkännedom omfattar mycket praktisk information om vardagen (t.ex. transport, service, sociala förmåner) liksom förväntningar (värderingar) och skyldigheter (t.ex. skattebetalning) i värdsamhället. Värdsamhället bör dock på motsvarande sätt få kunskap om invandrarnas kulturella bakgrund för att komma minoriteter till mötes och med större förståelse stöda integrationsprocessen både lokalt och nationellt. (Ager & Strang 2004, s. 21; 2008, s. 182-183.)

4.3.2 Sociala kopplingar

Ager och Strang (2004 & 2008) upplyser om att invandraren både integreras och blir integrerad, vilket även är grundtanken i invandrarens *sociala kopplingar* (eng. *social connections*) till individer, grupper och institutioner samt organisationer. Det vill säga både invandraren och omgivningen deltar och förändrar omständigheterna genom samverkan (2008, s. 177). Madsen (2006, s. 203) menar att kopplingar uppkommer när invandraren är involverad på arenor och livsområden som är en del av vardagen i värdsamhället. Exempel för dessa arenor är arbete, familj, skola, fritid, konsumtion och kultur. Ager och Strang (2004, s.13) håller med om att människans sociala miljö utspelar sig på olika arenor och i tanke på inklusion, är det nödvändigt att ha sociala kopplingar till arenor på olik nivå.

Goda sociala kopplingar ska i första hand uppstå inom den egna primärgruppen som Ager och Strang kallar för *sociala band* (eng. *social bonds*). Eftersom människan behöver känna samhörighet med andra liksinnade i form av folkgrupp eller närmiljö, innebär det för en invandrare ofta en naturlig identifiering med en viss etnisk, religiös eller geografisk grupp. Till primärgruppen kan även höra representanter av andra grupper, men väsentligt är att invandraren upplever att hon eller han blir förstådd och uppskattad. (Ager och Strang 2004, s. 19)

När primärgruppen är stark, kan det uppstå gruppintegration och samspel en annan grupp emellan. Enligt Madsen (2006, s. 211) kan invandraren då vara tillsammans med både dem som liknar en själv samt dem som skiljer sig från en själv och såvida utveckla en social kompetens. Relationer som uppstår primärgrupper emellan kallar Ager och Strang (2008) för *sociala broar* (eng. *social bridges*). Kopplingen till andra folkgrupper är mycket viktig för ungdomen eftersom positiv växelverkan folkgrupper emellan främjar samhörighet, kulturell förståelse och ekonomisk nytta i samhället. Koppling sker till exempel när invandraren och icke-invandraren tillsammans deltar i olika gemenskaper relaterade till fritidsverksamhet, religion, politiskt engagemang eller övrigt. Även vänliga bemötanden på daglig basis gynnar kontakter med stamfolket, menar Ager och Strang. Naturligt umgänge med befolkningen motarbetar separation och marginalisering. (Ager & Strang 2004, s. 180)

Sociala kopplingar uppkommer alltså i flera dimensioner enligt Ager och Strang. Medan sociala band handlar om liksinnade individers kopplingar sinsemellan och sociala broar om kopplingar mellan dessa primärgrupper, handlar den tredje dimensionen om kopplingar till välfärdssamhällets system. *Sociala länkar* (eng. *social links*), omfattar invandrarens deltagande i institutionella serviceformer, inklusive förmåner och skyldigheter samt politiska processer för att bli medlemmar och påverkare på olika nivåer i samhället. (Ager & Strang 2004, s. 19-20) Det framkommer dock att invandrarens ovisshet om till exempel byråkratiska processer och otillräckliga språkkunskaper är hinder för invandraren att ta del av välfärdsamhällets resurser. Detta berättar hur viktigt det är att invandraren förses med goda underlättande kunskaper under integrationsprocessen. (Ager & Strang 2008, s. 181)

Ur en utvecklingspsykologisk synvinkel har sociala kopplingar en främjande effekt på individen. Enligt bland annat Cohen och Wills har socialt stöd har en positiv effekt på både fysisk och psykisk hälsa (Mels et.al. 2008, s. 757) och enligt psykologen Eriksson (1993, s. 235-239) är närmiljöns växelverkan en vägvisare för ungdomens identitetsutveckling. Han upplyser att individen oundvikligt behöver en positiv omgivning för att utveckla en positiv jagbild. Närmiljön ger bekräftelse, uppmuntrar och visar vägen mot en god självkänsla. Därför är längtan efter att hitta sin plats i olika gemenskaper stor för alla ungdomar oberoende av egen bakgrund. Enligt barnpsykiatern Cacciatore (2009) är den trygghet och förebild som vuxna vårdare ger, en viktigt

riktningsgivare i mognadsprocessen under ungdomens stormiga år. Det hör till att ungdomen testat gränser och ifrågasätter regler inför autonomi i vuxenåldern. Det är ändå viktigt att ungdomen uppskattas som individ, även om han eller hon inte alltid uppfyller den vuxnas önskemål. När den vuxna inte förstår kan kompiskretsen fungera som en trygghet för ungdomen. Cacciatore upplyser att jämnåriga spelar därför en unik roll i utvecklingen. Kompiskretsen ger ett kamratligt stöd och är lätt att identifiera sig med som ung. (Cacciatore 2009, s. 107-108)

4.4 Delaktighet

Ensamkommandes delaktighet infaller som en naturlig del i integration och bildningen av sociala kopplingar. Som Ager och Strang (2004 & 2008) samt Madsen (2006) redan presenterade sker socialt engagemang på olika arenor i vardagen i olika sociala sammanhang. Thomas (2007) presenterar i sin delaktighetsteori hur delaktighet ter sig i praktiken för barn och unga.

Thomas (2002, s. 175-177) ser delaktighet som en dynamisk process som uppkommer i social växelverkan mellan individen och omgivningen. Delaktighet är en aktivitet som målvetet påbygger kunskap och främjar gemenskap. Förutsättningen för engagemanget är framför allt ungdomens eget *val* att vilja vara delaktig. När ungdomen väljer att delta sker andra viktiga steg som möjliggör delaktighet. Ungas rätt till *information* om situationen eller egna rättigheter, graden av *kontroll* i processen, graden den unga får sin *röst hörd*, mängden *stöd* den unga får för att få sin röst hörd samt mängden av *autonomi* den unga har för att fatta självständiga beslut, är viktiga steg som främjar ungdomens engagemang.

Figur 3. Delaktighetens dimensioner enligt Thomas (2002)

Delaktighet förebygger på så sätt marginalisering och främjar istället kunskap och förmåga att leva ett fullt liv. (Leemann et.al. 2015. s. 5) I likhet med Thomas, ser även Harts (1992) barn och unga som handlingskraftiga individer. Harts uppvisar i enighet med FN:s konvention om barnens rättigheter att barnet ska ha rätt att delta i beslutsfattning som berör honom eller henne och stödas i processen. Hart anser att det är specifikt väsentligt att professionella bör känna igen när barnet inte är delaktigt för att kunna göra konkreta förbättringar i verksamheten. Shiers (2001) bearbetade version av Harts teori, mest värdefulla tillägg uppvisar om att både professionella och organisationer ska försäkra sig om att deras förfaringssätt möjliggör barnets delaktighet. (Shier 2001, s. 209-210)

Delaktighet förutsätter med andra ord en god kommunikation och ömsesidig förståelse mellan ungdomen och den vuxna för att igångsätta processen. Fungerande kommunikation mellan ung och vuxen sker mest effektivt i tillitsfulla relationer där det finns tid och utrymme att upptäcka vad unga tänker och vill. Ett naturligt sätt att få ungdomen kommunikativ är via aktiviteter istället för samtal, menar Thomas (2002, s. 175-177).

Pedagogens roll

Liksom teorier visar har vuxna och organisationer en viktig roll i ungdomens delaktighet. Enligt Lahdenperä (2004 s. 33-37) sker delaktighet i en sociokulturell kontext genom ett pedagogiskt inflytande. Lahdenperä kallar dessa för interkulturella bemötanden då det råder öppenhet och förståelse som tillåter god tvåvägskommunikation mellan individer med olika kulturella bakgrunder. Detta förutsätter att individerna har tillräckligt med kunskap om den andra eller en inställning som hjälper dem att skaffa kunskap vid behov. I ett interkulturellt förhållningssätt ligger fokuset på att stöd och service skall genomföras med invandraren, inte för invandraren. Förändring sker endast om det sker en växelverkan mellan de två kulturerna trots olika utgångspunkter gällande språkfärdigheter och social status, menar Lahdenperä. Även Madsen (2006, s 212) anser att pedagogik ska bana väg för socialt deltagande. Pedagogiskt inflytande ska stöda ungdomens tillträde till flera olika gemenskaper där ungdomen kan återspegla sig själv och olika roller i olika sociala kontexter. Madsen påpekar att klientens delaktighet ska vara en väsentlig utgångspunkt i allt socialpedagogiska arbete.

5 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att förstå främjande och hindrande faktorer i ensamkommande ungdomars integrationsprocess. Studien utgår från tre nyckelbegrepp: delaktighet, sociala kopplingar och identitetsutveckling mellan två kulturer och återspeglar sig i frågeställningarna nedan. Dessa nyckelbegrepp främjar mot ett självständigt liv inför vuxenålder för ensamkommande unga.

- Vilka faktorer främjar och hindrar delaktighet?
- Hur bildas ensamkommande ungas sociala nätverk?
- Hur stöder integrationens processer ensamkommandes identitet mellan två kulturer?

5.1 Avgränsning

Frågorna kring ensamkommandes integration är både omfattande och komplexa. Denna studie belyser ensamkommande ungas integration i Finland då ungdomen är placerad på en boendeenhet antingen i ett familjegrupphem eller folkhögskola. Studien fokuserar på tiden efter flytten från minderårigas mottagningsenhet och beaktar inte ankomst eller introduktionsarbetet med nyanlända. Det som citeras i uppsatsen är röster av personal på familjegrupphem och folkhögskola. Genom dessa röster tolkar skribenten hur ensamkommandes vardag ser ut i Finland. Citat i uppsatsen är utvalda med utgångspunkten i att de uttrycker centrala teman i ensamkommandes integrering.

6 METOD

Studien har en kvalitativ inriktning med en deduktiv infallsvinkel. Målsättningen är att förstå djupare ensamkommandes integration med hjälp av sekundära informanter. I kapitlet presenteras närmare val av urval, datainsamling och dataanalys.

6.1 Urval

Studien använder sig av ett icke-sannolikhetsurval eftersom skribenten behöver en viss valfrihet gällande informanter. I studiens fall är informanterna personal som arbetar dagligen med ensamkommande ungdomar. Urvalet är utforskande där informanternas insikter och information spelar en roll för skribentens jämförelse med tidigare teorier. Eftersom studien är småskalig begränsar skribenten informanternas antal till åtta stycken från tre boendeenheter i Finland. (Denscombe 2009, s. 32, 36)

Fördelen med handplockade informanter (subjektivt urval) är enligt Denscombe (2009, s. 37-38) skribentens möjlighet att närma sig den personal hon anser är till nytta för att få en bredare variation av urval. Faktumet att informanterna kommer från två olika former av boenden för ensamkommanden, grundar sig i att boendeform och social omgivning har en relevans i integrationsprocessen (Björklund 2014, Mäkelä & Teinilä 2008; Lundberg 2017). Familjegrupp och folkhögskola är vanliga inkvarteringsformer för fokusgruppen.

Valet av informanterna, väljs i samtycke med informanten men inom vissa ramar för att samla in ändamålsenlig information. Enligt Descombe (2009, s. 42) ska informanten ge exakta och aktuella uppgifter för det som studien vill utreda. Utgångsläget i denna studie är att informanterna sitter på privilegierade erfarenheter av ämnet, det vill säga, ensamkommandes integration. Informanterna är anställda vuxna som arbetar eller har arbetat i nära kontakt med ensamkommande unga en god tid (8 månader- 5 år). Hon eller han har kunnat uppmärksamma integrationsprocessen och vilka förändringar samt/eller hinder denna process hämtat med sig. Informanterna har en pedagogisk eller social arbetsroll och deras antal varierar 2-3 stycken per enhet. Ensamkommande unga utelämnas från urvalet i och med att en tillitsfull relation med ensamkommande ungdomar kräver regelbunden närvaro och kontakt en längre tidsperiod. Det skulle även finnas en risk för att det negativa urvalet blir underrepresenterat i studien. Studien mäter inte mängd eller exakthet utan informerade upplevelser.

6.2 Intervju

Datainsamlingen sker via intervju för att gå mer djupgående in på informanternas subjektiva erfarenheter. Forskningsintervju bygger på vardagliga samtal med professionella inslag där kunskap konstrueras i samspel mellan intervjuaren och informanten. För att uppnå vetenskaplig giltighet har intervjun en struktur och ett syfte. Skribentens mål är att erhålla informantens erfarenheter om integration genom att tolka utsagorna och sammanställa ny kunskap. (Kvale & Brinkmann 2017, s. 18)

Intervjun är strukturerad i form av halvöppna frågor. Integration är ett brett ämne och kan tolkas på olika sätt. Skribenten vill styra intervjun till en del, men informanterna har stor frihet i att utforma svaren på eget sätt och upplägget har utrymme för spontana frågor som avviker från guiden. Enligt Denscombe (2009, s. 234) ger halvöppna frågor möjligheter för informanten att utveckla sina idéer och tala mer beskrivande om ämnen som intervjuaren tar upp. Enligt Bryman (2011) passar halvstrukturerade intervjuer även bra in när det ingår flera enheter i studien eftersom struktur ger ett gemensamt utgångsläge.

Kvale och Brinkman (2017) upplyser att en bra intervju har ett manus, en intervjuguide. För att utarbeta en ändamålsenlig guide är det viktigt att vara medveten om vad forskaren vill få reda på enligt Bryman (2011, s. 419). Skribenten utarbetar sin guide utgående från teman och därmed intervjufrågor som på bästa sätt svarar på frågeställningarna. Förutom att den utarbetade guiden är en minneslista över vilka områden intervjun ska täcka är det även en ledtråd åt intervjuaren om intervjuns olika skeden. Detta är väsentligt eftersom informanten har möjlighet att precisera eller rätta till det hon eller han sagt ut eller intervjuaren tolkat. Det är med andra ord viktigt och önskvärt att både intervjuaren och informanten koncentrerar sig på och tolkar det utsagda redan under intervjun. För att skribenten ska kunna göra en djupare innehållsanalys bandas intervjuerna in. (Bryman 2011, s. 419-422; Kvale & Brinkman 2017, s. 235-236)

6.3 Deduktiv innehållsanalys

Studien har en innehållsanalytisk invinkling. Innehållsanalys lämpar sig väl när skribenten har som målsättning att få ökad förståelse för ett kommunicerat socialt

fenomen. Till denna studie tillämpar sig en deduktiv innehållsanalys eftersom insamlad data gör en tolkning mot Ager och Strangs (2008) teoretiska referensram. (Kvale & Brinkmann 2017, s. 239)

Innehållsanalys är en metod som hjälper forskaren att analysera innehållet i en text. Den kan tillämpas på vilken text som helst oavsett om det är frågan om skrift, ljud eller bilder. I studiens fall består texten av inbandade intervjuer. Texten fås ut i läsbar form genom att lyssnas på och transkriberas inför analysprocessen. Studiens innehållsanalys följer en logisk och relativt enkel procedur beskriven av Denscombe (2009, s. 307- 308.)

Analysen börjar med val av lämpligt avsnitt ur den transkriberade texten:

Val av lämpligt textavsnitt handlar i studien om att välja lämpliga avsnitt ur den transkriberade texten. Avsnitten ger svar på en intervjufråga eller behandlar ett nyckelbegrepp.

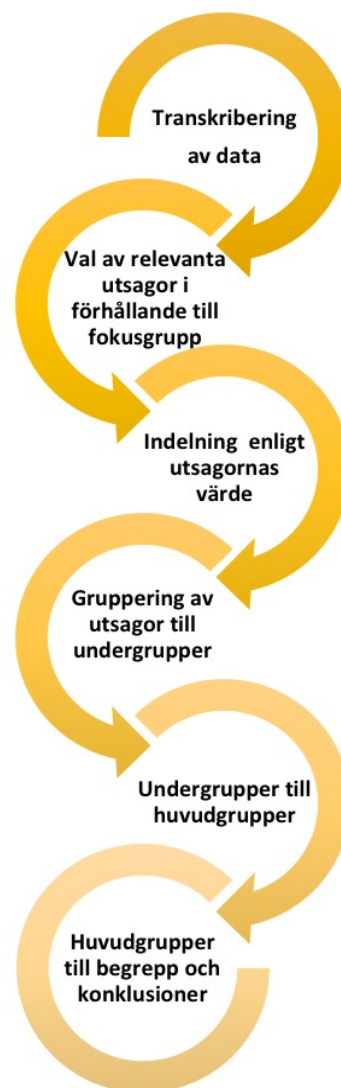
Nerbrytning av texten i mindre enheter handlar i studien om nedbrytning till ord, meningar och stycken i texten. I studien framkommer till exempel begreppen ”att bli självständig” (itsenäistyminen) och ”ovisshet om framtid” (epätietoisuus tulevasta) i många varierande sammanhang vilket tyder på att dessa har en betydelse i resultatformuleringen.

Utarbetning av relevanta kategorier för analys av data utgår i studien från ursprungssyftet där skribenten efterlyser främjande och hindrande faktorer i integrationen. Det här betyder att skribenten skiljer åt utsagor med positiva och negativa värden. Skribenten skiljer även åt personliga och samhälleliga faktorer som påverkar ensamkommandes integration.

Kodning av enheterna i överensstämmelse med kategorierna, handlar i studien om att förena de utvalda orden eller begreppen till undergrupper. Till exempel ”sömnbrist” och ”koncentrationssvårigheter” handlar om mental ohälsa.

Förekomsten av dessa enheter framkommer i kategoriseringstabellen. (se Bilagor)

Analys av texten i förhållande till andra enheter, handlar i studien om att länka ihop undergrupper med huvudgrupper och huvudgrupper med slutliga begrepp och konklusioner. Till exempel i frågan vad ungdomarnas delaktighet består av, kan ”goda vuxna förebilder”, ”resiliens” och ”färdigheter” (undergrupp) sammanslås till ”stabila relationer med främjande verktyg” (huvudgrupp). Resultat och konklusioner kan vara ”självständigt och gott liv”.

Figur 4. Studiens analysprocess

Även enligt bland annat Elo och Kygnäs (2008, s. 111-112) samt Kvale & Brinkman (2017, s. 241) är kategoriseringen det väsentligaste i innehållsanalysen. Den här processen kallar Elo och Kygnäs (2008) för abstraktionsprocessen men går ut på samma procedur som Denscombe (2009) beskriver. I princip sammanknyts enskilda nyckelord med varandra för att till slut bilda huvukategorier som utgör studiens huvudargument i form av till exempel ny teori eller modell (Elo och Kygnäs 2008).

Kvalitativ innehållsanalys har tre olika närmandesätt: konventionell, riktad och summerande innehållsanalys. De största skillnaderna är grupperingens utgångspunkt. Konventionell analys bildar begrepp enbart från den analyserade textens innehåll,

medan riktad analys styrs mer av en färdig struktur som baserar sig på forskning eller teori. En summerande analys fokuserar på att identifiera eller kvantifiera förekomsten av ord eller innehåll i en text. Då är syftet att plocka fram ”dolda” meningar i datan. (Hsiu-Fang & Shannon, 2005) I och med att denna studie lyfter fram sina resultat mot en teoretisk referensram tillämpar sig den riktade innehållsanalysen väl i studien.

I kapitel 7 kommer denna studies resultat att presenteras och analyseras mot existerande referensramar i och med att studiens resultat grundar sig på rik insamlad data med olika aspekter på ämnet. Enligt Kvale och Brinkmann (2017 s. 287-288) bör teoretiska inslag följa med under hela produktionen av ny kunskap i synnerhet när studien har deduktiv ansats och det inte finns en entydig definition av fenomenet (integration). I kapitel 8 diskuteras studiens metodval samt slutsatser av analys som förts i kapitel 7. Studien föreslår på basen av studiens resultat och existerande referenser förslag på hur ensamkommande ungdomars handlingskraft kan stödas på olika livsområden och arenor.

6.4 Etiska aspekter

Studien förverkligas i enighet med Forskningsetiska delegationens etiska principer för att uppnå en god vetenskaplig praxis. Detta innebär att studien planeras, genomförs och rapporteras på det sätt som kraven på vetenskaplig fakta förutsätter. (TENK 2012)

Samhällsforskaren bör med andra ord handla etiskt under datainsamlingen, i analysprocessen samt vid publiceringen av resultat. Forskaren visar respekt för den undersökta personens självbestämmanderätt, undviker skador för deltagarna samt respekterar deltagarnas integritet och dataskydd. Studien följer principerna för frivillighet och informerat samtycke genom att öppet presentera i förväg intervjuens syfte, datainsamlingens tillvägagångssätt samt hur resultaten kommer att presenteras. Datainsamlingen tillämpas efter metoder som är förenliga med kriterierna för vetenskaplig forskning och etiskt hållbara. Både enheternas och informanternas deltagande är frivilligt och informanterna kan när som helst avbryta datainsamlingen eller sin andel i dataanalysen. Informanterna har i förväg blivit informerade om att intervjuerna bandas in och bandet förstörs efter transkriberingen. Det framkommer inte enhetens namn

eller ort i datan, endast datum och informanternas förnamn. Informanterna kan således inte heller identifieras i det slutliga arbetet trots att arbetet innehåller vissa citat. Samtliga informanter har gett sitt informerade samtycke muntligt. Skribenten tar i sin egen studie och resultatredovisning i hänsyn andra forskarens arbete och resultat och hänvisar till deras publikationer på ett korrekt sätt så att deras arbete respekteras och deras resultat tillmäts det värde och den betydelse som tillkommer dem. (Denscombe 2009, s. 193, 197-198; Kvale & Brinkmann 2017, s.322-323; TENK 2012, s. 18)

7 RESULTAT OCH ANALYS

I kapitlet presenteras och jämförs studiens resultat med tidigare vetenskaplig forskning och teori på grund av sociala problemets komplexitet och resultatets mångfald. Bilagorna 1-6 förtydligar datainsamlingens och innehållsanalysens validitet och reliabilitet genom att öppet presentera processerna (Elo & Kygnäs 2008; Kvale & Brinkmann 2017). Bilaga 7 förevisar en teoretisk referensram av invandringens psykologiska process för att ge riktgivande exempel på ensamkommandes subjektiva upplevelser kring invandring (Bremer & Haavikko 2009).

7.1 Underlättande verktyg: språk, delaktighet och ömsesidig förståelse

Studien visar i enighet med tidigare forskning (Ager & Strang 2004; Björklund 2014; Hautakoski 2018; Kuusisto-Arponen 2016) att anpassning till nytt land med dess system kräver underlättande verktyg.

7.1.1 Kunskap mobiliserar ensamkommande

Enligt Agers och Strangs (2008) integrationsmål samt statens integrationsfrämjande program bör en integrerad person behärska ett inhemskt språk i stamsamhället. Även studien upplyser om språkets betydelse i integrationen. Detta är inte en omöjlig målsättning eftersom ensamkommande i flera fall talar dålig engelska och tolk används

endast vid behov i möten med myndigheter eller hälsovård. Studien uppvisar att ungdomarna gärna deltar i språkundervisning och använder sig av finska eller svenska fraser i en bekant miljö. Studien tar inte ställning till på vilket eller vilka språk ensamkommande bör integreras, men konstaterar att det ur integrationens synvinkel är väsentligt att ungdomen behärskar ett inhemskt språk som har en vid utsträckning på den nya hemorten. Enligt studien är vardagliga situationer och sociala relationer effektiva språkfrämjare för ungdomen.

Kommunikation handlar oftast om vardagliga saker. Men det är vardagliga saker i Finland. Som att hur ringa till FPA eller returnera en CD-spelare. Vi använder inte tolk, men ibland måste kompisar översätta. Ja det ju nog svårt att hjälpa om man inte har ett gemensamt språk, så vi gör vårt bästa.
- Personal i familjegrupphem (FGH)

I samband med språkkunskaper bör ensamkommande utveckla en förståelse för stamsamhället för att kunna hantera och påverka sin vardag, menar Ager och Strang (2008). Enligt studien omfattar det här system och fasoner i samhället där det dels handlar om för ensamkommande att förstå rättigheter och skyldigheter som finländsk medborgare, dels om ett funktionellt kunnande som till exempel att förstå hur man städar i Finland. Det kan även handla om tyst kunskap, som förståelse för hur finländarens dygnsrytm fungerar.

När dom kommer från varma länder så lever dom på natten och sover länge på morgonen. Jag försökte förklara åt dom med växlande framgång att eftersom vi har det klimat som vi har, så kan vi inte leva på det sättet utan hela samhället är uppbyggt efter det här 8 till 16 systemet. – Personal på folkhögskola (FS)

I studien framkommer även hälsofrämjande verktyg som relevanta underlättare i integrationen. Enligt Kuusisto-Arponen (2016) är psykosociala samtal, helst i början på ensamkommandes integration, mycket viktiga vid rehabilitering av förlust och trauman. Denna hälsofrämjande aspekt saknas från Ager och Strangs (2008) underlättare.

Stöd vid rätt tillfälle är viktigt i och med att ungdomarna i de flesta fall vill lära sig samma saker som deras jämnåriga kamrater visar studien. Ensamkommande ungdomarna i fokusgruppen verkar över lag uppskatta sina möjligheter till utbildning i Finland och ser det som en nyckel till ett självständigt liv. Ivern kan förklaras av att invandrarungdomen ofta igenomgår en smekmånad då hon eller han upplever sig ha kommit till en trygg plats och livet är lätt och fullt av möjligheter (jmf. Bremer & Haavikko 2009). I endel fall är

verklighetsuppfattningen till viss mån orealistisk, men endel av fokusgruppens ungdomar håller motivationen uppe för inläring även under tuffare tider i och med sin inställning till att god studieprestation belönas med möjligheter senare i livet. Motivationen kan även förklaras med ungdomens resiliens som uppkommer som följd av besegrade motgångar. Denna drivkraft mobiliserar ungdomen mot egna mål. (Darvishpour 2018, muntl.)

Vi har en här som talar flytande finska och har god social kompetens. Allt kommer att gå bra, för han studerar redan på andra stadiet till bilmekaniker. (FGH)

Här bodde till exempel någon som varit analfabet och kom från kultur där man som kvinna inte fått just skola sig, men nu pratar hon svenska och ska bli barnträdgårdslärare och det här är någon som på riktigt startar ett nytt liv. (FS)

Enligt studien är ensamkommandes delaktighet en betydelsefull drivkraft i integration genast från första början. Ordet *delaktighet* (osallisuus) nämns inte speciellt många gånger i sig självt av informanterna, men det visar sig i utsagorna om ungdomens vilja och förmåga att vara delaktig i till exempel vardagliga hemsysslor. Det här verkar öka på deras självförtroende och samhörighetskänsla. Ungdomarna är mycket stolta när de känner att de bidrar till gemenskapen, i synnerhet om detta sker över förväntningar.

En kille tvättade golvet på eget initiativ och bad mig sedan mycket stolt komma och titta på det blankt skinande golvet. (FS)

Studien visar att den viktigaste målsättningen i boendeenheternas verksamhet är stöda ungdomens process i *att bli självständig* (itsenäistyminen). Det här sker genom att personalen ger funktionell och informativ handledning om allt mellan vardagshantering och samhällets fenomen. Personalen anser sig vara viktiga goda förebilder och trygga kopplingar till finländska samhället.

Vi har en stor roll i ungdomens integration. Vi visar modell för hur man är, betar sig och sköter ärenden i Finland. Och om man inte vågar fråga någon när man är där ute, kan man alltid komma till oss och fråga... det är nog viktigt att den unga får svar på sina frågor. (FGH)

Förutom ändamålsenlig information behöver ungdomen stöd och uppmuntran till sin delaktighet, liksom Thomas (2002) framhäver i sin delaktighetsteori. Personalen strävar efter att alla ärenden som berör ungdomen löses med honom eller henne - inte för denna, som Lahdenperä (2004) uttrycker det. Det här betyder att ungdomen inkluderas i planering av vardagsrutiner som middag och fritidssysslor, men även i större helheter som främjar välmående och kan antecknas i den personliga integrationsplanen.

Ensamkommandes delaktighet med omgivningens stöd, bör pågå igenom hela integrationen (Ager och Strang 2008; Björklund 2014, Hautakoski 2018).

7.1.2 Trygghet och stabilitet, förutsättning för integration

Studien antyder på att ungdomarna känner trygghet och stabilitet på sin nya hemort i Finland. I synnerhet pojkarna rör sig fritt på stan och reser självständigt till andra orter för att hälsa på kompisar och släktingar. I studien framkommer det att ensamkommande trivs både i glesbygd och stad, men av olika orsaker. Det verkar som finländarens bemötande på mindre ort är främst positivt och nyfiket och ungdomen lever rätt skyddad från det övriga samhället, medan större orters invånare har ett mer avlägset bemötande till invandraren. Däremot är större orter ofta mångkulturella och erbjuder större variation av olika gemenskaper och fritidssysslor anser informanter.

Här (i glesbygden) finns väldigt lite fientlighet... Jag tyckte att när jag i början gick med dem (ungdomarna) på stan så tittade folk på oss men nu har folket vant sig, så de (ungdomarna) smälter in. Nå, det kan ju hända att det var en inbillning från min sida, men så kändes det. Men det var inte fientligt, det var en nyfikenhet främst. (FS)

Enligt bland annat Ager och Strang (2008) samt Helander och Mikkonen (2002) påverkas trygghetskänslan av förtryck och diskriminering i stamsamhället. I studien framkommer dock inte diskriminering som ett direkt hinder för trygghet och stabilitet i det dagliga livet, även om det är svårt för informanterna att säga hur mycket enskilda fall av upplevd fientlighet påverkar ensamkommandes förhållningssätt.

Ungdomarna säger nog att dom har upplevt diskriminering i metron när någon vuxen har sagt till åt dem. Men sedan vet jag ju, att de talar väldigt högt när de är tillsammans. Det hör till. Dom är unga killar... någon kan ha sagt till åt dem på grund av det... (FGH)

Informanterna är ändå ense om att ensamkommandes upplevelser av rasism alltid ska tas på allvar och diskuteras igenom för att försäkra ungdomen om att hon eller han inte gjort något fel.

Sammanfattning om underlättare

Enligt Ager och Strang (2008) är språk- och kulturkännedom samt upplevelse av närmiljöns trygghet och stabilitet viktiga integrationsområden som bör främjas genast vid invandrarens ankomst. Dessa underlättare hjälper nerbrytningen av gränsen mellan inklusion och exklusion. Studien visar ur ensamkommande ungas synvinkel att ändamålsenliga tillägg i strukturen vore hälsofrämjat stöd (psykosociala samtal) och funktionellt stöd (vardagshantering). Dessa främjar välmående och engagerar ungdomen i att bygga upp en fungerande vardag i Finland.

7.2 Sociala kopplingar, stöd och resurser i vardagen

Liksom Helander och Mikkonen (2002) menar, lider ensamkommande av brist på stöd och trygghet på grund av att de gått miste om sin familjs stödnätverk. Kuusisto-Arponen (2016) anser att även om ingen resurs i Finland kan ersätta detta totalt, kan socialpsykologiskt stöd i tidigt skede hjälpa den ensamkommande tillbaka upp på fötterna. Stödjande samtal utvecklar en god grund för trygga vuxenrelationer och sociala kopplingar. Studien antyder på att de ungdomar i fokusgruppen, vilka har goda erfarenheter av barndomshemmets stöd och uppmuntran, är tryggare i sig själva och har mer tillitsfulla förhållanden till handledaren eller pedagoger än de som upplevt ostabila familjeförhållanden i hemlandet.

Man märker nog ganska långt hurdan barndom dom här har haft innan dom anlände hit. Endel är genast färdiga att ta emot vår hjälp, medan andra drar sig undan. (FGH)

När fokusgruppens ungdomar kommer till boendeenheterna kan de redan ha varit i Finland en tid och bildat en uppfattning om lokala normer och system. I stora hela försöker ungdomarna ändå förstå samhällets och befolkningens kultur och normer. Ensamkommandes sociala kopplingar består mer eller mindre automatiskt av boendeenheternas personal men även myndigheter som företrädare, socialarbetare och socialhandledare. Alla inblandade vuxna har sin egna roll i ensamkommandes liv, men boendeenheternas personal står ofta närmast i och med den fostran och omvårdnad de ger ungdomen i vardagen. Planerad verksamhet främjar sociala färdigheter, trivsel, ork eller kunskap av något slag, men även dagligt spontant bemötande vid tv:n eller spisplattan spelar roll eftersom det är ett naturligt sätt att umgås och byta några ord. Studien uppvisar att även om ungdomarna har egna rum, strävar personalen efter att engagera ungdomen

utanför sitt ”revir”. Social växelverkan och invandrarens kontinuerliga engagemang med sin omgivning främjar känslan av samhörighet och delaktighet (Ager & Strang 2008; Thomas 2002).

7.2.1 Sociala band behövs vid starten

Resultatet lyfter fram tre olika slag av social närmiljö hos ensamkommande unga där sociala band förekommer: boendeenheten, den egna familjen och kompiskretsen. De sociala banden är de viktigaste kopplingarna som skapar en grund för sunda relationer, menar Ager och Strang (2008).

Trygga vuxna och fungerande boendeform oersättlig resurs

Sociala banden existerar på varierande arenor bland ungdomarna, men det som visar sig vara väsentligt för ungdomen är med vem hon eller han umgås. Ungdomens känsla av att bli hörd, förstådd och accepterad, är krav för att bli medlem i hans eller hennes närmaste krets, uppfattar studiens informanter. Många unga verkar därför uppleva boendeenheten som sin främsta stödjande miljö och resurs i vardagen. Familjegrupper och folkhögskola erbjuder för de flesta ungdomarna en trygg och hemlik miljö som främjar utveckling och bidrar med trygga vuxna förebilder (Hautakoski 2018; Mäkinen & Teinilä 2008).

Vi är med i vardagens alla händelser, sådär som en familj. Vi lagar mat tillsammans, sköter om ärenden och ser på fotbolls vm. (FGH)

Det att dom kommer ensam.. att när det här familjens skydds nätverk saknas, så det är nog svårt att få något annat där istället.. där är det en utmaning. Det hör till pedagogiken att när dom bor och går i skola här ska de få de här livsfärdigheterna som man utvecklar och gör när man bor tillsammans med sin familj. (FS)

Enligt Cacciatore (2009) är den trygghet och förebild som vuxna vårdare ger, en viktigt riktgivare i mognadsprocessen under ungdomens stormiga år. Enligt studien består de viktigaste vuxna av enhetens personal med egenvårdaren i spetsen, men även i vissa fall ungdomens personliga företrädare. Personalen upplever boendet som familjärt hem där vuxna lätt tar åt sig roller som finns i familjen. Personalen ser också som sin främsta uppgift att stöda och fostra mot ett håll som främjar ungdomens självständighet och personliga utveckling. Personalen vill finnas till för ungdomen och är genuint intresserade

av hans eller hennes liv. Psykosociala samtal och spontant umgänge mellan den unga och egenvårdaren är viktiga byggstenar i tillit och trygghet. Genom samtal och handlingar agerar handledarna som modell för hur man är och beteer sig i finländska samhället. En trygg vuxen närvaro påminner även dagligen ungdomen att hon eller han duger precis som denna är och är accepterad i gemenskapen. Boendeenheterna verkar vara en trygghet där ungdomen kan forska i sin omgivning, testa gränser, diskutera och dela på bekymmer.

Ungdomen väntar nog ofta på tumistiden (med egenvårdaren). Man märker att de uppskattar den. Det motiverar också mig i mitt jobb mest. (FGH)

När man möter någon och ser de där leendet och ögonen. Nu är det i det där kroppsspråket. Då vet man att man åtminstone vid något skede kunnat ge dem något viktigt. För dom ser ju väldigt glada ut när vi möts (nu efteråt). (FS)

I flera fall ger också socialtjänstens personal ett viktigt stöd åt ungdomen och även boendeenheternas personal. För endel unga är hans eller hennes egna företrädare den viktigaste vuxna i närkretsen. Företrädaren ger vid sidan om juridiskt stöd ett viktigt emotionellt stöd åt ungdomen och följer upp ungdomen upp till 21 års ålder, upplyser studien.

Goda familjerelationer stöder även på distans

Hautakoski (2018) antyder att aktiva familjerelationer – även om de är på distans, har en god inverkan på ungdomens välmående. Enligt studien har de flesta ungdomarna i fokusgruppen kontakt med sin familj, endel mer ofta andra mer sällan. Avgörande verkar vara att ungdomen vet var familjen finns och att dess medlemmar mår bra trots svåra omständigheter. Endel unga berättar gärna om sin familj och vad de gjorde tillsammans i hemlandet. Det framkommer att ungdomen kan hålla sin familj nära genom att reflektera vad en förälder eller annan viktig vuxen i hemlandet skulle säga eller lära ungdomen om personer vore i Finland.

Han (ungdomen) berättar ofta om hur han arbetade på fältet med sin farfar eller morfar. Han saknar nog väl den tiden, tror jag ... men ser inte ledsen ut eller så... han verkar nu vara glad att få gå i skola och vet väl att folket där hemma sku vara glada och stolta. (FGH)

Ungdomens förmåga att hålla sin familj nära är viktig i och med att ungdomen söker bekräftande och riktning även av dem. Barndomshemmets värderingar lever kvar i ungdomen trots distans, visar studien.

Kompiskretsens styrka

Kompiskretsen fungerar som ett kamratligt stöd och en gemenskap som stöder ungdom och egen etnicitet (Ager & Strang 2008; Cacciatore 2009). Studien påpekar enhetligt att det finns mycket få finländska ungdomar i ensamkommande ungas närmaste sociala band. Liksom både bland annat Björklund (2014) och Hautakoski (2018) framhäver, har de närmaste jämnåriga ofta samman etniska bakgrund som den ensamkommande. Enligt studien har ungdomarna antagligen lättare att identifiera sig med kulturellt liksinnade och i synnerhet språklig gemenskap gynnar sammankopplingarna.

Egen bakgrund och särskilt språket avgör med vem man umgås. En kurd och en afghan kan också på något sätt kommunicera och bli bra kompisar på grund av persiska språkstammen, men om man pratar bara somali eller dari har man inte något gemensamt (språk). De flockar nog sig ganska automatiskt om man har samma kulturella bakgrund och samma språk.

De flesta ungdomarna har sina närmaste kompisar utanför boendeenheten. Endel ungdomar har träffats redan under flyktfärden, andra i invandrarklassen eller på fritiden. Kompisar på boendeenheten verkar vara viktiga i daglig växelverkan, även om studiens fokusgrupp har bästa vännerna på annat håll. Kompisarna på boendeenheten erbjuder även en trygghet eftersom utomstående gruppernas sammansättning kan ändras på grund av bland annat konflikter eller byte av parter. Även om kompisgrupperna har ålder och invandrarskap som stora gemensamma faktorer, är grupperna mycket heterogena, framkommer det i studien i enighet med Björklund (2014).

En orsak till att fokusgruppens ungdomar lever rätt separerat från jämnåriga finländaren, är enligt Helander och Mikkonen (2002) att finländaren inte naturligt söker sig till invandraren. I andra fall spelar också livserfarenhet och -situation roll. Endel ungdomar bär på en livserfarenhet och mognad en ”normal” finländsk 16 -åring inte kan förstå. Ensamkommande kan ibland tycka att finländska ungdomar betar sig barnsligt eller på ett främmande sätt.

(Personalen citerar ungdomen) ”Jag förstår inte hur jag ska vara. Om dom (finländarna) går på fest så dricker de jätte mycket alkohol. Sen förstår jag inte alls hur man pratar med dem”.

Liksom även Björklund (2014) framhäver finns det dock undantag i ensamkommandes krets, nämligen finländska flick- och pojkvänner. I synnerhet pojkar upplever detta som en statusgivare i det finländska samhället, visar studien.

7.2.2 Sociala broar till finländare främjar inklusion

Enligt Madsen (2006) är arbete, familj, skola, fritid och kultur, exempel på arenor i vardagslivet som sammanför människor. Även Ager och Strang (2008) ser skol-/studiemiljön, arbete och fritiden som en potentiell arena för mötet mellan invandraren och stamfolket. I studien framkommer dock att arenorna inte främjar invandrarungdomens kopplingar till befolkningen på önskat vis. Enligt studien är till exempel undervisningsmiljön inte anpassad efter att sammanföra invandrarelever med finländska eller redan integrerade elever. Invandrargruppen isoleras snarare med egen läroplan (förberedande utbildning) vilken genomförs till exempel mycket stramt inom egen grupp, fysiskt avlägset från andra elever i skolbyggnaden. Enligt Thomas (2002) sammanför naturligt umgänge, kombinerat med styrd aktivitet, individer och folkgrupper rätt enkelt ihop. Detta är positivt i och med att fokusgruppens ensamkommande gärna vistas på samma arenor och har samma intressen som jämnåriga finländare. För endel ungdomar är ungdomsgårdar, bibliotek eller sportklubbar bra platser att spendera sin fritid på, medan andra dock kan dra sig undan när de inte vet hur bemöta finländska ungdomar.

Enligt bland annat Mäkelä och Teinilä (2008) är det viktigt att ungdomen deltar i olik verksamhet utanför boendeenheten i tanke på bildandet av personliga kopplingar till befolkningen och etableringen i samhället. Även om skolverksamheten inte verkar främja kontakten till finländaren på önskvärt sätt, visar sig arbete/ arbetspraktik och tredjesektorns verksamhet främja kontakten med befolkningen. Bland annat Plan Finland, Finlands Röda kors och församlingen arrangerar fritidsverksamhet, arbete och arbetspraktik samt veckoslutsläger. Organisationerna erbjuder även fadderfamiljer eller stödpersoner åt ungdomarna för att ge möjlighet till etablering med hjälp av kontinuerliga och trygga relationer med befolkningen. Då umgås familjen eller personen med ungdomen ett överenskommet antal gånger i månaden och äter middag, går på bio, vandrar i naturen eller dylikt. Brobygget ska hjälpa ungdomarna samla på sig positiva erfarenheter och bemötanden i Finland och över lag hjälpa ungdomarna i att få en

uppfattning om hur Finland ser ut i sin helhet. Det finns inget korrekt sätt att göra det, upplyser studien, bara den unga trivs och kan slappna av mitt i den krävande vardagen.

Vi åkte en helg med ungdomarna till församlingens stuga i inlandet. Stugan var vid en vacker sjö och det enda de ville göra var simma, bada bastu och grilla korv hela helgen. (FGH)

Enligt studien verkar ungdomarna uppskatta möjligheter de erbjuds ifall de får ta del av verksamhet som riktar sig till unga vuxna eller det är möjligt att förtjäna en egen slant. Plan-organisationen har pilotprojektet *Matkalla*, som har intresserat många ungdomar med verkstäder, projekt och arbetspraktik kring teman som arbetsorientering, studiemotivation och hobbyverksamhet. Arbetspraktik eller säsongjobb i form av till exempel barnledare på läger eller hjälpbiträde i affär är exempel på beröring med arbetsmarknaden.

Liksom bland annat Lundberg (2017, s. 41) upplyser, kräver integration även befolkningens kunskap och förståelse att bemöta ungdomen med flyktingbakgrund. I studien framkommer att personalen i många fall saknar mera handledning och en organiserad verksamhetsplan som inkluderar andra aktörer. Ibland har kommunernas socialhandledaren varit till hands i knepiga situationer och visat sitt stöd genom att besöka boendeenheten regelbundet. Nutukka-programmets handledningsmodell för personalen anses vara riktgivande, men fokuserar mycket på skolans läroämnen och mindre på till exempel praktiska och stödande modeller, menar studien.

7.2.3 Sociala länkar kan upplevas distanta

Enligt bland annat Hautakoski (2018) upplever flera ensamkommande att de inte kan påverka beslutsfattandet gällande deras egna ärenden, utan att de främst blir informerade av vad som händer dem närmast. Detta kan tolkas som att sociala länkarna till myndigheterna och offentliga sektorn känns mycket avlägsna för unga ensamkommande. I studiens fall har personalen tagit sig an att stöda ungdomen i vardagliga och myndighetsrelaterade ärenden genom Deweys fostringsfilosofi ”learning by doing”. Dethär är en mycket effektiv nivå av delaktighet (Thomas 2002). Liksom Lahdenperä (2004) förespråkar ska invandraren ses som aktiv aktör vid inläring, helst i en realistisk situation och miljö.

Jag gör ofta så att när jag ska på ärenden, också privata sådana, så tar jag med dem. En gång var en kille hos läkaren och sen så gick vi tillsammans till apoteket så att han sku kunna se hur han ska göra för att ta ut sina mediciner själv nästa gång. Sen kom de själv med till butiken när vi sku ha tvättmedel och sånt vi behövde. (FS)

Ager och Strang (2008) påpekar att om invandraren inte sammanförs med ändamålsenlig service (inom statlig, privat eller tredje sektor) och kunskap (språk och byråkratiska processer) går hon eller han miste om tillträde till resurser som stambefolkningen har. Det här är självklart destruktivt i tanke på integrationen.

Sammanfattning om sociala kopplingar

Studien upplyser i enighet med tidigare forskning (Mäkelä & Teinilä 2008 m.fl) om att en social boendeform med ungdomens behov i fokus har en hälsofrämjande och utbildande effekt på ungdomen. Både personal och övriga ungdomar på boendeenheter kan vara stöd och resurser i vardagen. Enligt studien har ensamkommande både och nyfikenhet och motivation att sammanföra sig med finländska jämnåriga, men det verkar finnas en barriär mellan folkgrupperna. Enligt Ager och Strang (2008) handlar koppling om att invandraren rör sig ute i samhället tillsammans med representanter från befolkningen och deltar i olika gemenskaper relaterade till fritidsverksamhet, religion, politiskt engagemang eller övrigt. Växelverkans nivå kan variera, men är viktigt ändå. Enbart vänliga bemötanden på gatan gynnar kontakten med befolkningen och ökar på trygghetskänslan, menar Ager och Strang. I studien framkommer dock att det behövs kontaktpersoner ute på fältet som uppmuntrar och stöder kontakten mellan ensamkommande och befolkningen. Detta är en bra satsning eftersom även Björklund (2014) och Hautakoski (2018) anser att alla sociala kopplingar ute i samhället främjar etableringen utanför boendeenheter.

7.3 Integrationens process mellan två kulturer

Enligt tidigare forskning (Berry & Phinney 2006 m.fl) bör invandrare få hållas kopplade till egen kultur och tradition i det nya landet. Enligt studien, lever den egna bakgrunden starkt i fokusgruppens ungdomar. Ungdomarna verkar ofta vara stolta över sin bakgrund och vill visa upp den i form av musik, instrument och matkultur från hemlandet. Endel

unga har även framme fotografier, kartor, tyg eller konstverk i sina rum och pryder väggarna med stora flaggor. I sociala sammanhang stöder den mångkulturella kamratkretsen och bruket av eget modersmål den egna kulturella bakgrunden. De flesta unga känner att den egna familjen har bidragit till vem de är och enligt vilka normer de bör leva enligt.

I ensamkommandes situation märks tidigt inlärd normer väldigt tydligt i könsroller som många ungdomar har hämtat med sig till Finland. Familjens socioekonomiska status och förhållningssätt till bland annat utbildning och religion påverkar ungdomens definition av den egna rollen, visar studien. Över lag verkar fokusgruppens ungdomar dock besitta traditionella roller där mannen försörjer familjen och kvinnan tar hand om hem och familj.

Vi hade till exempel somaliska flickor och det var svårt att få dem och gå ut och göra något. De var alltid tillsammans. Det här berodde nog på deras (kulturella) bakgrund tror jag. (FS)

Det tråkiga faktumet var ju att endel pojkar upplevde att de var skyldiga att regelbundet skicka pengar till sin familj nu när dom hade kommit fram till ett ”bra” land. Dom kunde till exempel sälja sin ”walkman” eller dator.

Enligt Mäkinen och Teinilä (2008) stöds flickors mobilisering i finländska samhället inte tillräckligt i och med att invandrarflickor inte tycker att deras behov besvaras i service- och verksamhetsutbudet, utan att de flesta interventionerna riktar sig till invandrapojkar. Endel av personalen upplever att ungdomarna kan vara i så stark koppling till familjens normer och traditioner att de inte är färdiga att ta sig an varken finländskt språk eller kultur, åtminstone i början av processen. Det här påverkar förstås ungdomens förmåga att lära sig, knyta sociala relationer och anpassa sig till främmande miljö.

Ensamkommandes kulturella bakgrund verkar spela roll i identitetsutveckling. Det att ensamkommande integreras mellan två kulturer betyder i praktiken att ungdomen behöver utveckla en identitet där två kulturernas förhållningssätt till ålder, kön, bakgrund och förmågor kan leva i samverkan med varandra. (Arbets- och näringsministeriet 2016; Berry & Phinney 2006; Björklund 2014;)

Enligt Ager och Strang (2008) kan närmiljö (boendeenheten) och skola kan ses som goda potentiella arenor som främjar en positiv identitetsutveckling, inte enbart mellan kulturer utan även åldrar och självständighetsgrad. Studien upplyser att familjegruppen och

folkhögskola verkar vara en viktig och trygg arena för personlig utveckling. Enligt Cacciatore (2009) är trygga vuxnas fostrande och vårdande insats och ungdomens mod att motsätta sig testa gränser viktiga faktorer i utveckling av en identitet som passar in i omgivningen. Studien upplyser enhetligt om att invandrarunga behöver få gå igenom samma utvecklingsfaser som alla andra unga i självständighetsprocessen.

Jag är inte orolig om en ung trotsar här ibland. Du vet låter bli att följa tider, kanske till och med inte kommer hem till natten eller så. Men om han sköter sin skola och kan själv fixa sina ärenden och gå till tandläkaren, då vet jag- aha- du är en vanlig tonåring nu.

Enligt studiens personal är ungdomarna tvugna att igenomgå en identitetsutveckling på flera nivåer för att kunna anpassa sig till livet i Finland som en vuxen man eller kvinna med invandrarbakgrund. Enligt personalen identifierar sig en integrerad ung med den finländska befolkningen och klarar sig med finska eller svenska i sådan mån att ungdomen kan söka sig vidare till önskvärd utbildning eller arbete.

I studien framkommer dock att finländska samhällets krav kan sätta stop för inklusion med befolkningen, i synnerhet under den första tiden. Det ”traditionella finländska tänkandet” handlar om studier, jobb och självförsörjning. Dessa är resultat av rehabiliterande och informativa interventioner och borde ses bättre som en del av integrationsprocessen i samhället, upplyser studien.

Arbetsgemenskaper kan vara överdrivet noga med att invandraren talar flytande finska även om det skulle vara frågan om mycket praktiskt jobb. Vi märker inte ens att det sku finnas en brist där, för de talar bra vardagsfinska med oss. Vad gör man nu sen.

Enligt Björklund (2014) leder det här till att många ensamkommande söker sig till samma arbeten som alla andra med invandrarbakgrund, där språk och studieprestationer inte spelar en märkvärdig roll.

Sammanfattning om identitetsutveckling

Ensamkommandes identitet som ungdom är flerdimensionell (Björklund 2014; Cacciatore 2009). Förutom att studiens fokusgrupp lever i övergång mellan att vara asylsökande och medborgare, lever de i gränsen mellan barndom och vuxenålder samt beroendeskap och självständighet. I synnerhet inför vuxenålder kan ensamkommande ta

sig an den könsroll som barndomshemmet lärt, vilket för en flickans del kan betyda att hon drar sig undan storsamhället för att ta hand om sin familj hemma. Detta utmanar integration och stöder inte jämlikhet med finländska kvinnor. På en mikronivå främjar trygga vuxenrelationer och kamratligt stöd, identitetsutvecklingen. På en makronivå kan utveckling regleras i och med kategorisering av kunskaper på olika arenor, visar studien i enighet med tidigare forskning.

7.4 Faktorer som hindrar integration

Integration handlar om inläring -att lära sig leva en vardag i en ny miljö, anpassandes sin bakgrund och sina färdigheter enligt det. Ensamkommande bemöter dock hinder i inlärningsprocessen.

7.4.1 Mental belastning hindrar delaktighet

Referensramar (Ager & Strang 2008; Suikkanen 2010 m.fl) upplyser att fördröjd väntetid i asylbeslut, processens förfarande samt kortvarigt asyltillstånd påverkar alla delområden av ensamkommandes integration. Studien visar resultat i samma banor.

Inte kan ju någon koncentrera sig på att bo i ett nytt land om man inte vet att man är här nästa år. Sedan de (Migrationsverket) började bevilja korttids uppehåll har allt fler fått också fått sådana beslut, men vad hjälper det, om ett halvt år funderar kunden (den unga) igen om hon eller han måste lämna landet. (FGH)

Förutom att ensamkommande bär på förluster och bekymmer mer än en ung bör göra, är osäkerhet om framtid är en extra börda på ensamkommandes axlar. Enligt studien ter sig stressen i både fysiska och psykiska symtom av vilka de vanligaste är sömnlöshet, svag koncentrationsförmåga, isolering från övriga gruppen och värk i kroppen. Kuusisto-Arponen (2016) lyfter fram att bristfällig kännedom av ungdomens erfarenheter eller omgivningens förminskning av dem, kan leda till långvariga sociala problem som ensamhet, marginalisering och mental ohälsa. Thomas (2002) delaktighetsteori är på samma linje och upplyser att knappa stödkällor och begränsade resurstillgångar, kväver ungdomens delaktighet. Det här förklarar en viss sorts ”avtrubning” som personalen märker hos endel ungdomar i fokusgruppen.

Bland annat Hautakoski (2018) anser att exklusion från samhället minskar på ensamkommandes insatser i integration vilket även förklarar denna studies resultat om att integration kan påbörja ordentligt först när ensamkommande blivit beviljade uppehållstillstånd. Förutom tillträde till samhällets resurser, kan ungdomen påbörja en mental process om att bygga upp ett liv i Finland (jmf. Bremer & Haavikko 2009). En stor del av personalen tänker i samma banor som citatet nedan.

Det märks i den ungas prat då man hör att hon eller han äntligen upplever hemorten som sitt hem och känner samhörighet med andra. Hon eller han vill vara med och är också med. Då pratar den unga hoppfullt om framtiden och kan också planera en framtid här gällande studier och annat.

Tidigare forskning (Kuusisto-Arponen 2016, m.fl.) upplyser att ensamkommande unga behöver mera informativt, socialt och psykosocialt stöd i samband med integrationen. I studien förblir det något oklart om mängd och kvalitet av stödåtgärder i boendeenheterna. Det är troligtvis även svårt för personalen att urskilja när det konkret sker en stödåtgärd. Personalen efterlyser en mer organiserad plan för undervisning och stöd i vardagshantering eller känsloreglering.

Enligt bland annat Björklund (2014) är servicen splittrad många aktörer emellan. Även studiens informanter anser att det är för många olika vuxna inblandade i processen och även om alla inblandande har sitt ansvarsområde blir stödåtgärdernas kontinuitet splittrad och arbetsfördelningen oklar för både boendeenheternas personal och ungdomen. Splittrat stöd kan kännas som institutionaliserade åtgärder för ungdomen och verka mycket avlägsna från familjens enhetliga stödnätverk där vårdnadshavare, fostrare, vårdare och en vuxen ungdomen trivs med, bor under samma tak, upplyser studien.

Liksom Suikkanen (2010) och Kuusisto-Arponen (2015 & 2016) upplyser, är ensamkommande minderåriga mer eller mindre alltid i behov av ett rehabiliterande stöd på grund av otrygghet, förluster och våld de upplevt före ankomsten till Finland. Rehabiliteringen bör igångsättas genast vid ankomst för att anpassningen till det nya livet kan påbörja.

7.4.2 Bristfällig kunskap och förståelse minskar sociala kopplingar

Enligt bland annat Agers och Strangs (2008) integrationsteori behöver invandraren kännedom om den nya miljöns förväntningar och normer för att hon eller han ska kunna handla på lokalt vis. Studien är ense med existerande referensramar (Ager & Strang 2008; Berry & Phinney et.al. 2006 m.fl) att det är omgivningens skyldighet att lära ut kunskap och färdigheter som ger invandraren de verktyg som behövs för deltagandet och delaktigheten.

Det verkar som fokusgruppens ungdomar lever till en del separerade från befolkningen, språket och kulturen i Finland. Liksom i Hautakoskis (2018) forskning återspeglar sig detta i ungdomens bristfälliga språkkunskaper och kunskap om hur hon eller han kan påverka i processer som berör en själv. Hertz och Lalander (2017) menar att ensamkommande lider av ensamhet på grund av att ingen vuxen på långsikt närvarar i deras liv. Invandringsprocessen är mycket institutionaliserad och medmänskligt distant och ensamkommande upplever sig som ”dom andra”, separerade från befolkningen. Förståelse för både invandrargruppens och stambefolkningens kultur och traditioner, minskar på folkgruppernas separation ifrån varandra (Ager & Strang 2008; Berry & Phinney et.al. 2006). Det sker färre missförstånd och istället ett mer öppensinnat bemötande grupperna emellan. Detta kräver ett fördomsfritt förhållningssätt mellan invandraren och icke-invandraren för att hålla portarna öppna för dubbelriktad kommunikation, menar Lahdenperä (2004). När två kulturer ska leva sammansmältna kan skillnaden mellan missförstånd och diskriminering vara hårfin.

Pojkarna hade en sådan uppfattning att när någon sätter ryggsäcken på den där lediga platsen bredvid i bussen, så är det för att hon eller han inte vill ha en utlänning där bredvid sig. (FGH)

Herts och Lalander (2017) påpekar att ungdomen enkelt kan uppleva att befolkningens alla beteenden är personligen riktade mot dem. Detta leder till att ensamkommande tolkar alla motgångar och begränsningar i samhället som rasism.

Det hjälper förstås inte när skinheads har demonstrationer mot invandraren. Ungdomarna kan tro att demonstranterna har rätt. (FGH)

Studien upplyser att samhället inte är tillräckligt sensitiv för ensamkommandes bakgrund och förutsättningar. Fritidsverksamhet är ett exempel på mångsidig arena där ungdomen

kan utveckla färdigheter och social kompetens utanför boendeenheten. Det framkommer i studien att ungdomarna deltar i fritidsverksamhet i form av sport och kultur, men att deltagandet möter flera hinder. Dels kan det bero på kommunala resurser, dels på ungdomens förmåga att binda sig till hobbyt.

Det ordnades en specialkurs för asylsökande flickor i simning -just för att de inte kan gå i baddräkt när de måste klä sig annorlunda. Det ordnades bara fem gånger, men om någon inte hade lust att gå just den tisdagen eller vilken dag det nu var, gick hon miste om gånger och så blev hon jätte besviken när vi en tisdag berättade att det var slut med gångerna nu. Det var så begränsat. (FS)

Citat ovan visar också att ensamkommande behöver mer uppmuntran i sin delaktighet. Liksom det tidigare diskuterades kan deltagande torka ihop på grund av att ungdomen saknar en kontaktperson på arenan där ungdomen vill medverka. Studien visar att ungdomen behöver stöd och uppmuntran under hela sitt deltagande. Försök på att sammanföra invandrarungdomar med finländska traditioner, men även jämnåriga, torkar lätt ihop på grund av att ingen handleder och uppföljer socialiseringsprocessen kulturer och ungdomar emellan.

Det var nog utmanande (att sammanföra ensamkommande med finländska unga). Vi hade någon dag som vi kockade på ett högstadium och en annan dag, en mångkulturell speldag då vi spelade bordsspel. I den här andan försökte vi få dem att börja umgås med varandra på fritiden... eller till exempel försöka hitta varandra... om vår ungdom spelade fotboll kunde de tillsammans (med finländaren) spela i ett lokalt ungdomslag, men det gick inte kanske så som planerat. (FS)

Visserligen upplyser studien att ensamkommandes orealistiska förväntningar och egen bekvämlighet kan stå i vägen för allt engagemang (jmf. Bremer & Haavikko 2009). Då förstår inte ungdomen att till exempel handledning på TE-centralen eller deltagande i vardagliga sysslor på boendeenheten bygger på självständighet. Enligt studien kan ensamkommande till exempel tycka att personalen är deras betjänter och att finländska välfärden ska livnära dem. Det här beror antagligen på att ungdomen mitt i allt upplever trygghet och resurser hon eller han inte är vana vid, menar en del informanter. Enligt Bremer och Haavikko (2009) igenomgår invandraren besvikelser när befolkningens och samhällets begränsningar kommer emot.

Smugglarna kan ha gett en mycket färgad bild av Finland och låtit förstå och att de får vad som helst här. För ungefär det första de (ungdomarna) sa, var att de ville gå till tandläkaren och få sin tandrad korrigerad för ett rakt leende. De trodde ju att de kommit till paradiset. Det blev ju sedan lite oppositionella när de märkte att det inte är så. Till exempel när ramadan är slut, brukar de normalt få en hel ny uppsättning kläder och så fick dom ju inte det av oss och dom var väldigt missnöjda. (FS)

I endel fall kan ensamkommandes passivitet också bero på att hon eller han saknar förmågan av att lära sig, visar studien. Ungdomen kan ha avbrutit grundskolan i hemlandet för att arbeta eller hjälpa ta hand om familjen. Det här betyder att läskunskaperna är obefintliga hos endel ensamkommande i fokusgruppen. Det här bör beaktas i planering av undervisning, så att den möter ensamkommandes nivå (Ager & Strang 2008).

Sammanfattning om hinder

Enligt studien möter bildandet av sociala kopplingar hinder hos ensamkommande ungdomar på grund av mental belastning, distans till finländska samhället och orealistiska förväntningar. Det här beror på att delaktighet på grund av ungdomens handlingskraft eller omgivningens stöd är begränsade. Enligt Ager och Strang (2008) behöver invandraren vid sidan om medborgarskap, kunskap, acceptans och handlingskraft för att integreras. När omgivningen inte stöder detta möter integration barriärer. Enligt existerande referensramar (Hautakoski 2018; Thomas 2002; Shier 2001) är integrationens framgång i direkt koppling till ungdomens och omgivningens grad av engagemang mot gemensamma integrationsmål.

8 METODISKUSSION OCH SLUTSATSER

8.1 Metoddiskussion

Valet av kvalitativ metod och handplockade informanter tillämpade sig väl inom ramen för skribentens tids- och resursbegränsningar på forskningsfältet, men gör inte resultatet slutgiltigt.

8.1.1 Tillförlitlighet och överförbarhet

Informanterna gav en mycket intressant data men i och med att informanterna representerade ett icke-sannolikhetsurval (kvoturval) hade detta vissa begränsningar i

generaliseringen av resultatet. Personalen var ändamålsenlig för forskningen i och med att de var professionella som arbetat med målgruppen en längre tid, men de var så kallade andrahandskällor för forskningen eftersom det inte var möjligt för skribenten att intervjua utsatta ensamkommande ungdomar. Risken i ett handplockat urval kan vara att skribenten har gjort fel bedömningar om informanternas kompetens och inte representerar ett typiskt tvärsnitt av professionella personer. Det kan även uppstå systematiska fel i slutsatsen eftersom insamlad data kan ha fel samt brister och inte kompletteras med ensamkommandes egna utsagor (Bryman 2011, s. 197-200).

Eftersom innehållsanalys som analysmetod är mycket flexibel finns det inget entydigt sätt att utföra analysen. Enligt Weber (1990) är det här en utmaning eftersom forskaren måste få fram en analysmodell som tillämpar sig bäst till det insamlade materialet. (Elo & Kyngäs 2008 s.113). Analysprocessen och resultatet beskrivs ingående för att öka på tillförlitligheten och ge läsaren en uppfattning om valet av kategorier samt hur väl kategorierna täcker materialet. Citat från det insamlade materialet ökar i sin tur enligt Patton (1990) och Sandelowski (1993) forskningens trovärdighet. (Elo & Kyngäs 2008, s. 112). Intervjuerna genomfördes både på finska och svenska. För anonymitetens och enhetlighetens skull översattes alla citat till ledigt svenskt skriftspråk.

När det är frågan om analys av kvalitativ data är tillförlitligheten svårare att bevisa än i kvantitativa fall. Tillförlitligheten grundar sig på noggranna beskrivningar om hur innehållsanalysen är förverkligad och resultaten har uppstått. Detta innebär även klar redovisning om begränsningar i analysen. (Elo & Kyngäs 2008, s. 12) Resultat från en kvalitativ forskning kan därför inte ses som slutgiltiga. Kunskap som är producerad via intervjuer har ingen garanti på att vara objektiv eller möjlig att reproduceras med samma datainsamlingsmetod i en annan forskning. (Kvale & Brinkman 2017, s. 295)

På grund av skribentens och omständigheternas begränsningar, uppkom en del avgränsningar även i utsagorna. Informanterna kunde förhålla sig försiktigt till begreppet integration eftersom målgruppen befann sig mitt i processen, eller redan hade flyttat ut. Informanterna hade även oklar uppfattning om hur ensamkommande flickor upplevde delaktighet i integrationsprocessen samt i vilken mängd ungdomarna blivit utsatta för rasism och hur det påverkade dem. I en del tidigare forskning har integrationens processer forskats genom intervjuer med vuxna invandrare som anlät till Finland som

ensamkommande ungdomar (Björklund 2014) eller genom att bo med ensamkommande och delta i deras vardag (Lundberg 2017). På detta vis har forskaren kunnat komma fokusgruppen nära och ta del av medlemmarnas psykologiska processer.

Trots dessa begränsningar fick skribenten tacksamt med utsagor som gav uppfattning om problem i ensamkommande ungdomars vardag med hjälp av påtänkta intervjufrågor. Skribenten upplever att frågeställningarna blev besvarade och att resultaten i flera fall kunde tillämpas till tidigare forskning och teorier. Resultaten kunde även bidra med nya infallsvinklar gällande ensamkommandes integrationsområden i förhållande till Ager och Strangs (2008) teori och Statens integrationsfrämjande program (2016- 2018).

8.2 Slutsatser

I enighet med existerande referensramar (Ager & Strang 2008; Berry & Phinney et.al. 2006 m.fl) upplyser denna studie att integration sker genom språkliga färdigheter, förståelse för det finländska samhällets struktur och kultur samt möjligheten till sociala kopplingar till liksinnade personer och andra folkgrupper. Enligt personalens definition av en integrerad ungdom, talar ungdomen god finska eller svenska, studerar på andra stadiet, förstår sitt egenvärde och besitter en god sociala kompetens. Ungdomen förstår hur hon eller han lär sig nya ting och är motiverad till ett liv i Finland. Integration handlar med andra ord om både inre och yttre faktorer där ensamkommandes personliga drag, tillgång till resurser och samhällets attityd står i samspel med varandra, enligt Ager och Strang (2008).

I studiens fokusgrupp har alla medlemmar sociala kopplingar åt olika håll i samhället. Kvaliteten och kontinuiteten kan variera men i stora hela består kopplingarna av boendeenhetens personal, kompiskretsen, familjen på distans och myndigheter i Finland. Ungdomen verkar uppskatta närvarande vuxna trygga förebilder och kamratligt stöd, i enighet med Cacciatores teori (2009), men även geografiskt distanta relationer till familjen är viktigt. Kontakten ger stöd och främjar ungdomens kulturella bakgrund och normer, upplyser studien.

Delaktighet är en aktivitet som främjar integration. Den påbygger kunskap och främjar upplevelser av deltagande och gemenskap hos ungdomen (Darvishpour 2018; Thomas 2002). I studien framkommer att ungdomens delaktighet är väsentlig i samhällsetableringen, bildandet av sociala kopplingar och utveckling mot egna mål. Samhället har på sitt ansvar att möjliggöra delaktighet i en mångkulturell anda och gynna integration utanför boendeenheten. Brukarens delaktighet förutsätter med andra ord alltid aktörens eller samhällets engagemang och acceptans, menar Shier (2001). I studien framkommer att trots många aktiva aktörer, är service och stödåtgärderna splittrade och få åtgärder stöder ungdomen vid alla viktiga övergångsskedan under integrationsprocessen. Detta är i enighet med tidigare forskning (Björklund 2014).

Ensamkommande bemöter flera andra hinder under sin integrationsprocess. En vanlig orsak är fokusgruppens upplevda utanförskap. Orsak till detta kan vara mental ohälsa, ovisshet om uppehållstillstånd, bristfälliga sociala kopplingar samt upplevd förlust och trauma. Även bristfälliga kunskaper i språk, samhällslära och egna rättigheter är barriärer för integration. Enligt Thomas delaktighetsteori (2002) kan engagemang och i studiens fall, integration, inte genomföras om ungdomen inte upplever tillräcklig kontroll över sin situation och förmåga att påverka den. I enighet med tidigare forskning (Hautakoski 2018) upplever fokusgruppens ungdomar att de inte kan påverka bestämmelser eller attityder som omgivningen gör sig påmind om dagligen. Övriga negativa asylbeslut, distans till befolkningen och kategorisering av myndigheter ger upphov till en avlägsen koppling till det finländska samhället. För att återgå till bland annat Helanders och Mikkonens (2002) påstående om ensamkommandes längtan efter ett hälsofrämjande och familjärt stöd, är denna utanförskap inte helt oväntad när den egna familjen lever i annat land. Även om ensamkommandes boendeformer fungerar bra i Finland, berättar det här även om att kommunen eller landskapen bör utveckla på den sociala boendeformen. Med klar verksamhetsmodell och/eller handledningsplan med inslag från Nutukka-modellen har boendeenheter i framtiden potential till att förse unga med en mer helhetlig serviceplan som är anpassad till ungdomars (flickors och pojkars) behov och intressen.

Studien besvarar forskningsfrågorna i en god utsträckning. Svarens variation bevisar integrationskonceptets komplexitet men kan understryka Agers och Strangs (2008) modell i den bemärkelsen att språkliga och samhällsrelaterade färdigheter är viktiga underlättare i integration. Dessa underlättar även sociala kopplingar till finländare och

institut, även om avståndet till myndigheter känns distant och servicen splittrad, påvisar studien. Studien upplyser ur ensamkommande ungas synvinkel att ändamålsenliga tillägg i strukturen vore *hälsofrämjat stöd* (ex. i form av psykosociala samtal) och *funktionellt stöd* (ex. vardagshantering). Dessa integrationsområden underlättar välmående och engagerar ungdomen i att bygga upp en fungerande vardag i Finland. Integrationsteorier bör även bli bättre på att inkludera skolning och handledningsmodeller åt personal för att stöda dem i sitt arbete. Då skulle personalen ha mer möjlighet att se individen bakom flyktingskapet eller invandringen. Andra ändamålsenliga tillägg i Ager och Strangs struktur vore därför *stöd åt personalen* och *främjandet av ungdomskultur*. Dessa skulle underlätta ensamkommandes kopplingar till befolkningen och samhället.

Blick in i framtiden

Denna studies beställare är Bildningsalliansen r.f. som är intresserad av att förstå hur integrationsområdena ser ut för ensamkommande samt var det råder brister och möjligheter i tanke på den egna verksamhetsutvecklingen inom fri bildning. Skribenten vill lyfta fram följande förslag för verksamhetsutveckling och fortsatt forskning, för att stöda ensamkommande ungdomars handlingskraft trots en utsatt livssituation.

I första hand bör stödåtgärder tas in redan vid ensamkommandes ankomst. Alla förändringar är kritiska för ungdomens välmående och redan vid ankomst är det sannolikt att ungdomen bär på trauman eller mental börda (jmf. integrationens process av Bremer & Haavikko 2009). Även enligt barnskyddslagen (417/2007) har minderåriga rätt till materiellt, informativt, socialt och psykosocialt stöd som främjar välmående och utveckling. Enligt studien och tidigare forskning (Hautamäki 2018 m.fl) är ensamkommandes delaktighet nödvändig för att främja självständighetsprocessen. Alla stödformer bör därför främja delaktighet och liksom Lahdenperä (2004) upplyser ska interventionerna göras med ungdomen inte för honom eller henne. Alla informativa och sociala processer kräver handledning av en vuxen från befolkningen eller en som redan är integrerad. Gynnsamt skulle vara ifall det fanns en kontaktperson på de olika sociala arenorna för att sammanföra ensamkommande med finländska ungdomar och stöda socialiseringsprocessen. Det kunde handla om socialpedagoger (heter integrationspedagoger i Sverige) i skolor på ungdomslokaler, idrottsföreningar, bibliotek

och även arbetsplatser. Etablerade invandrarungdomar kunde sedan i sin tur fungera som ypperliga kontaktpersoner ute på fältet.

All service bör bättre anpassas efter ensamkommandes behov och ålder. De senaste åren har ensamkommande unga som anlärt till Finland varit huvudsakligen i åldern 15-17 vilket betyder att de lever på gränsen mot vuxenålder. Integrationsprocessen sätter igång på familjegrupphem och folkhögskola, men tiden är kort innan den ensamkommande flyttar till annat boende och övergår till eftervårdens kretsar. Ett sätt att stöda övergångsperioden kunde vara service som riktar sig till 15-21 åringar. I studien framkommer det att familjegrupphemens struktur är främst är anpassad efter yngre ensamkommandes behov och de äldre blir utan tillräckligt stimulerande och ändamålsenlig verksamhet. För att främja integration bör ensamkommande lockas bättre ut från boendeenheten till arenor (ungdomsgårdar, idottsklubbar m.m.) som även finländska ungdomar söker sig till. Aktiviteter inom gemensamma intresseområden eller mot samma målsättningar sammanför folkgrupperna och främjar sociala kontakter i samhället.

Konkreta åtgärder som främjar socialiseringsprocessen kunde vara kontaktpersoner på dessa arenor, enhetlig service som riktar sig till åldersgruppen unga och unga vuxna (istället för minderåriga *eller* fullvuxna) samt mera information för befolkningen om personerna, folkgrupperna och kulturerna bakom invandrarskapet. Vardagshantering och informativ kunskap om livet i Finland kunde planeras ändamålsenligt med läroplan där fakta och praktik möts.

Rekommendation för fortsatta studier är utredning av hurdana åtgärder gynnar bäst en 15-21-åring så att dessa tillsammans med sociala kontakterna kan fortsätta in i vuxenåldern. Det vore det viktigt att ungdomen kan ta del av lättillgänglig service och verksamhet där hans eller hennes bakgrund och kunskap uppskattas och bidrar till kunskapsutveckling i gemenskaper och samhället. Stödåtgärderna och verksamheten bör leda mot statens integrationsfrämjande målsättning där sysselsättning är den viktigaste markören (Arbets- och näringsministeriet 2016), men även sträva efter mer social jämlikhet mellan invandraren och finländaren. Jämna och tillgängliga resurser ger invånaren med invandrabakgrund möjlighet till självständigt och självförsörjande liv där välmående blomstrar på långsikt.

KÄLLOR

- Ager, A. & Strang, A., 2004. Indicators of integration - final report. Home Office Development and Practice Report. Även tillgänglig:
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218141321/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr28.pdf>
- Ager, A & Strang, A., 2008. *Understanding Intergration: A Conceptual Framework*. Journal of Refugee Studies 21:2. s. 166- 191. Även tillgänglig:
<http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>
- Arbets- och näringsminsiteriet, 2016. *Statens program för integrationsfrämjande för åren 2016–2019 och Statsrådets principbeslut om statens program för integrationsfrämjande*. Arbets- och näringsministeriets publikationer, nr. 46.
- Arbets- och näringsminsiteriet, 2018. *Psykosocialt stöd i familjegrupper och stödboendeenheter för minderåriga som kommit till Finland utan vårdnadshavare*. ANM guide och övriga publikationer, nr. 7.
- Barnskyddslag (417/2007). Tillgänglig:
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad: 23.02.2018
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L. & Vedder, P. (Ed), 2006. *Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 308 s.
- Björklund, K., 2014. *Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa. Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku: Painosalama.
- Björklund, K., 2015. *Unaccompanied refugee minors in Finland – Challenges and good practices in a Nordic context*. Institute of Migration, Turku. 76 s.
- Bremer, L & Haavikko, A., 2009. *Miltä maahanmuutto tuntuu?* Suomen mielenterveysseura. Tillgänglig:
https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/maahanmuuttajat/Pages/milta_maahanmuutto_tuntuu.aspx
Hämtad: 13.09.2018
- Bryman, A. & Nilsson, B., 2011. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. uppl. Malmö: Liber. 690 s.
- Darvishpour, M., 2018. *Nyanlända ungdomars inkludering och jämställdhetsutveckling*

[muntl.], föreläsning: 20.11.2018. Grundar sig på tryckta verket:
Ensamkommandes upplevelser och professionellas erfarenheter -integration, inkludering & jämställdhet, 2019. Malmö: Liber

- Cacciatore, R. 2009. *Kapinakirja. Agressiokasvattajan käsikirja -koululaisesta aikuiseksi*. Väestöliito; Helsinki. 161 s.
- Castles, S., De Haas, H. & Miller, M.J. 2014. *The age of migration: International population movements in the modern world*. Fifth edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 401 s.
- Denscombe, M., 2009. Forskningshandboken: *För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur; Lund. 425 s.
- Derluyn, I & Broekaert, E. 2007. *Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents*. Vol. 12, nr. 2. 141-162 s.
- Dublinförordningen (604/2013). Tillgänglig: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=sv> Hämtad: 15.06.2018.
- Feldt-Ranta, M., 2018. *Avslutningstal på integrationsdagarna* [muntl.], föreläsning: 20.11.2018
- Elo, S., & Kyngäs, H., 2008, The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115.
- Erikson, E. H., Rössel, J. & Harding, G., 1993. *Barnet och samhället*. Stockholm: Natur och Kultur. 277 s.
- Eurostat, 2017. *63 300 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2016*. Tillgänglig: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8016696/3-11052017-AP-EN.pdf/30ca2206-0db9-4076-a681-e069a4bc5290> Hämtad 17.02.2018.
- FN:s konvention om barnens rättigheter, 1989, UNICEF. Hämtad 13.03.2018. Tillgänglig: <http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/>
- Forskningsetiska delegationen (TENK), 2012. *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland*. Tillgänglig: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Hämtad: 17.05.2018.
- Gordon, M. M. (1964) *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York: Oxford University Press. 276 s.

- Halme N, Kuusio H, Kanste O, Rajala R, Klemetti R & Seppänen J. 2017. *Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017*. Institutet för hälsa och välfärd.
- Hautakoski, R., 2018. *Perheryhmäkodin toiminnan kehittäminen nuorten osallisuutta tukeväksi*. YAMK Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Helander, R. & Mikkonen, A., 2002. *Ikävä äitiä.: Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa*. Helsinki: Väestöliitto. 143 s.
- Herz, M & Lalander, P., 2017. Being alone or becoming lonely? The complexity of portraying ‘unaccompanied children’ as being alone in Sweden. *Journal of Youth Studies*. Vol. 20, nr. 8. 1062-1076 s.
- Hisu-Fang, H & Shannon, S.E., 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Health Research*. Vol. 15, nr. 9. 1277-1288 s.
- Institutet för hälsa och välfärd, 2016. *Hälsa och välfärd*. Tillgänglig: <https://thl.fi/sv/web/invandrare-och-kulturell-mangfald/halsa-och-valfard> Hämtad 07.06.2018
- Integration.fi1. Mottagandet av flyktingar. Tillgänglig: <https://kotouttaminen.fi/sv/handbok-om-mottagande-av-flyktingar> Hämtad 20.10.2018.
- Integration.fi2. *Integrationsplan för minderåriga*. Tillgänglig: <https://kotouttaminen.fi/sv/integrationsplan-for-minderariga> Hämtad 10.08.2018.
- Kuusisto-Arponen, A., 2016. *Yksin tulleiden nuorten kohtaaminen ja sosiaalinen tuki arjessa*. Näkökulma 33. Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto. Tillgänglig: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma33_kuusisto-arponen.pdf Hämtad: 23.08.2018.
- Kotouttaminen.fi. *Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen kotoutumissuunnitelma*. Tillgänglig: <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4355103/ilman-huoltajaa-interactive.pdf/fbe2a1e8-034c-43e3-9b64-980f163d3d81/ilman-huoltajaa-interactive.pdf.pdf> Hämtad 22.10.2018.
- Kuusisto, A-K & Korjonen-Kuusipuro, K. 2018. *Miten kokemuksellista tietoa käyttäen voidaan parantaa yksin Suomeen saapuneiden maahanmuuttajanuorten asumista?* Tiede ja Edistys. Vol 2. 152–158 s.
- Kvale, S. & Brinkmann, S., 2017. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3. upplagan. Studentlitteratur; Lund. 412 s.
- Lagen om fritt bildningsarbete. (2009/1765). Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980632> Hämtad 05.11.2018.

- Lagen om främjande av integration (1386/2010). Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386> Hämtad 15.06.2018.
- Lahdenperä, P., 2004. *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur. 178 s.
- Lalander, P. & Raoof, D., 2016. "Vi vet vad du behöver" Konstruktion och motstånd av "ensamkommande" på HVB. *Socialvetenskaplig tidskrift*. Vol 23, nr 3-4. 219-238 s.
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M., 2015. *Sosiaalinen osallisuus*. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tillgänglig: www.thl.fi/sokra Hämtad 24.04.
- Lundberg, H. 2017. *Tulevaisuuden koti ja kulttuuri-identiteetti: Suomessa asuvien turvapaikanhakijanuorten kotoutuminen ja tulevaisuudenodotukset*. Examensarbete. Humanstinen Ammattikorkeakoulu. Tillgänglig: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126917/Lundberg_Heidi.pdf?sequence=1&isAllowed=y Hämtad 02.06.2018.
- Madsen, B., 2006. *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*. Köpenhamn: Studentlitteratur, 301 s.
- Mels, C., Derluyn, I., & Broekaert, E., 2008. *Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study*. *Child Care Health and Development*. Vol 34, nr 6, s. 757–762.
- Migrationsverket, 2016. *Vuosittainen maahanmuutto – turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti. Suomi 2015*. Tillgänglig: http://www.emn.fi/files/1378/APR_2015_FI_EN_PAINO.pdf Hämtad 20.05.2018.
- Migrationsverket, 2018. *Ordlista*. Tillgänglig: http://migri.fi/sv/ordlista#a_sv Hämtad 06.04.2018.
- Mäkinen, S. & Teinilä, L., 2008. *Nuoren oikeus kieleen ja kulttuuriin - Arviointia ja kehittämistä*. Hämtad 20.03.2018. Tillgänglig: http://www.kansanopistot.fi/yhdistys/nutukka/nuoren_oikeus.pdf
- Nieminen, J., 2010, Ungdomsfostran ur ett horisontellt perspektiv. I: Nivala, E. & Saastamoinen, M. (red.) *Ungdomsfostrans teori- utgångspunkter och inlägg*. Nätverket för ungdomsforskning, Helsingfors, s. 16-17
- Nutukka. *Opetussuunnitelma*. Tillgänglig: <http://www.nutukka.org/opetussuunnitelma/> Hämtad 04.11.2018.
- Närings-, trafik- och miljöcentralen., 2017. *Mottagande av flyktingar*. Tillgänglig: <http://www.ely-keskus.fi/sv/web/ely/pakolaisten->

[vastaanotto?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_categoryId=14402&p_r_p_564233524_resetCur=true](#) Hämtad 04.11.2018.

Shier, H., 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society* Vol. 15 (2001).

Suikkanen, S., 2010. *Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan*. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja nro 1/2010

Thomas, N. & Campling, J., 2002. *Children, family and the state: Decision-making and child participation*. Paperback ed. Bristol, UK: Policy Press. 242 s.

TRUST- pilotprojektet, 2016-2018. *Supporting transcultural belonging among unaccompanied children and young people*. Tillgänglig: <http://www.transculturaltrust.net/> Hämtad 19.11.2018.

Utbildningsstyrelsen, 2015. *Grunderna för läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen*. Tillgänglig: http://oph.fi/download/172852_grunderna_for_laroplanen_for_den_undervisning_som_forbereder_for_den_grundla.pdf Hämtad: 05.11.2018.

BILAGOR

1. Anhållan om forskningslov (öppet brev)

Mastersarbete / Pia Stråhlman-Kurki
Arcada Nylands svenska yrkeshögskola

XXXXXX

Jag studerar på yrkeshögskolan Arcada, på mastersprogrammet inom det sociala området. Under våren skriver jag på mitt examensarbete *En studie om personalens erfarenheter om ensamkommande ungas integration i Finland* som handlar om ensamkommande asylsökande unga (15-17 år) och hur integrationsprogrammet förverkligas ur personalens synvinkel. Syftet med min studie är att ta reda på vilket sätt integrationsprogrammet främjar ungas delaktighet, vem ungas sociala nätverk består av och hur programmet stöder den ungas identitetsutveckling mellan två kulturer. Även om ni enligt min uppfattning inte drar programmet för tillfället, besitter XXXX personal värdefull erfarenhet jag önskar att ta till godo. Studien är ett beställningsarbete av Bildningsalliansen och det är meningen att studien beaktar två olika infallsvinklar på integration.

Jag använder mig av intervjuer som datainsamlingsmetod. Intervjuerna skulle äga rum XXX i maj och informanternas antal skulle vara två personer som varit i nära kontakt med ungdomarna en längre tid under integrationsutbildningen. Jag önskar intervjua en lärare och en socialhandedare för att få ändamålsenlig information.

Jag söker härmed skriftligen tillstånd att kontakta din personal för intervjutillfälle.

Med vänlig hälsning

Pia Stråhlman-Kurki

Ifall Du har frågor, hör gärna av dig till mig,
per e-post strahlmp@arcada.fi eller tfn 050 XXXXX

Du kan även ta kontakt med min handledare,
Carina Kiukas (Ped.mag. & utbildningschef)
per e-post carina.kiukas@arcada.fi eller tfn 040 XXXXX

2. Följebrev

FÖLJEBREV

Helsingfors den 06.04.2018

Bästa mottagare som arbetar med ensamkommande unga

Jag studerar på yrkeshögskolan Arcada, på mastersprogrammet inom det sociala området. Under våren skriver jag på mitt examinationsarbete som handlar om ensamkommande asylsökande unga och hur integrationsprogrammet förverkligas ur personalens synvinkel. Jag är nyfiken på att veta mera om på vilket sätt programmet främjar ungas delaktighet, vem ungas sociala nätverk består av och hur programmet stöder den ungas identitetsutveckling mellan två kulturer. Det är viktigt för mig att ta del av just Dina erfarenheter eftersom Du är i är i nära kontakt med ungdomarna och kan även uttrycka om negativa omständigheter eller upplevelser i ungdomarnas liv.

Intervjun kommer att äga rum på enheten Du jobbar på i maj. Deltagandet i intervjun är frivillig och Du kan avbryta intervjun när som helst om så önskas. I uppsatsen kommer Du inte att nämnas vid namn. För att underlätta mitt skrivande kommer intervjun att spelas in på band och den information som framkommer kommer enbart att användas i syfte till att slutföra min uppsats och därefter kommer allt material att förstöras. Intervjun kommer att pågå i 45 minuter.

Ifall Du har frågor, hör gärna av dig till mig,
per e-post strahlmp@arcada.fi eller tfn 050 XXXXXX

Du kan även ta kontakt med min handledare,
Carina Kiukas (Ped.mag. & utbildningschef)
per e-post carina.kiukas@arcada.fi eller tfn 040 XXXXXX

Med vänlig hälsning

Pia Stråhlman-Kurki

3. Saatekirje

SAATEKIRJE

Helsinki, 22.05.2018

Paras sosiaali-, kasvatus- tai vastaavan alan ammattilainen, joka työskentelee ilman huoltajaa tulleiden pakolaisnuorten kanssa

Nimeni on Pia Stråhlman-Kurki ja opiskelen Arcada- ammattikorkeakoulussa ylempää AMK tutkintoa, sosiaalialalla. Teen lopputukintoani yksintulleiden nuorten kotoutumisesta työntekijän näkökulmasta. Selvittän miten/jos kotoutumishjelma edistää nuorten osallistumista, sekä identiteetin että sosiaalisten verkostojen kehitystä. Tahdon kuulla juuri sinun kokemuksistasi sillä seuraat nuorten elämää läheltäpäin ja pystyt kertomaan niin onnistumisista kuin epäonnistumisista nuorten kotoutumisessa.

Tiedonkeruumenetelmäni ovat yksilölliset haastattelut (noin 1h) sinun yksikössäsi, jos vain mahdollista ennen juhannusta. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja voit milloin tahansa halutessasi peruuttaa tai keskeyttää osallistumisesi. Lopputyössäni sinun nimeä ei mainita. Jotta tiedonkeruu helpottuisi, haastattelu nauhoitetaan ja ylöskirjataan. Kaikki taustamateriaali tuhoetaan työn valmistuttuaan.

Olen saanut Meeri Lindroosilta luvan tehdä haastattelut työaikana.

Jos ole kiinnostunut osallistumaan haastatteluun (tai sinulla on kysymyksiä), ole yhteydessä minuun: s-posti strahlp@arcada.fi tai puh. 050 XXXXX
(Liitä mielällään työnimikkeesi ja yksikkösi ilmoittautumiseen.)

Jos sinulla on kysymyksiä, voit myös olla yhteydessä ohjaajaani, Carina Kiukas, terveys- ja yhteiskuntatieteiden koulutuspäällikkö s-posti carina.kiukas@arcada.fi tai puh. 020 XXXXX

Ystävällisin terveisin

Pia Stråhlman-Kurki

4. Intervjuguide

Intervjuguide till arbetarna på enheterna

Bakgrundsinformation

Hur ser er verksamhet ut?

Vilken roll har er verksamhet i integrationsarbetet?

Delaktighet

Hur beskriver du en integrerad ung?

Vilka faktorer hos den unga underlättar och försvårar integrationen enligt dig?

Vilka faktorer i samhället/ omgivningen underlättar och försvårar integrationen?

Sociala nätverk

Vem är de viktigaste personerna i den ungas liv enligt din uppfattning?

Hur är den unga i växelverkan med värdsamhället?

Utveckling mot vuxen ålder mellan två kulturer

Hur kommunicerar den unga i olika gemenskaper och sammanhang?

Hur ser den unga på sin framtid i Finland enligt dig?

Avslutning

Hur kan arbetet med ensamkommande unga utvecklas i framtiden i tanke på ungas bästa?

Hur kan arbetet med ensamkommande unga utvecklas i framtiden i tanke på arbetarnas bästa?

Fria kommentarer

5. Haastatteluopas

Taustatietoja

Miltä teidän toiminta näyttää?

Mikä rooli toiminnallanne on kotoutumistyössä?

Osallisuus

Miten kuvailisit kotoutunutta nuorta?

Mitkä seikat helpottavat/ vaikeuttavat kotoutumista mielestäsi?

Mitkä seikat yhteiskunnassa/ ympäristössä edesauttavat/ vaikeuttavat kotoutumista?

Sosiaaliset verkostot

Kuka/ ketkä ovat tärkeimmät henkilöt nuorten elämässä mielestäsi?

Miten nuoret ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa?

Akkulturaatio

Miten nuorten oma kulttuuritausta ilmenee arjessa?

Miten nuoret näkevät tulevaisuutensa Suomessa?

Lopuksi

Miten työtä yksintulleiden kanssa voitaisi tulevaisuudessa kehittää nuorten parasta ajatellen?

Miten työtä yksintulleiden kanssa voitaisi tulevaisuudessa kehittää työtekijöitä ajatellen?

Muut kommentit

6. Kategoriseringstabell

Faktorer som påverkar delaktighet hos ensamkommande unga

Innehåll	Undergrupp	Huvudgrupp	Resultat
<p><u>Positiva yttre faktorer</u></p> <p>Uppehållstillstånd för längre tid</p> <p>Professionellas stöd i olika form</p> <p>Professionellas genuina intresse</p> <p>Professionellas omvårdnad o fostran</p> <p>Förberedande undervisning</p> <p>Personlig integrationsplan</p> <p>Kontakt med familjen</p> <p>Möjlighet till sommarjobb</p> <p>Hobbyn och fritidsverksamhet</p> <p><u>Faktorer i den ensamkommande</u></p> <p>Språkkunskaper</p> <p>Motivation och självdrivenhet</p> <p>Förmågan att stå på sig</p> <p>God vardagshantering</p> <p>Goda sociala kunskaper</p> <p>Viljan/ kunskapen att lära sig</p>	<p>Trygghet</p> <p>Kontinuitet</p> <p>Välmående</p> <p>Vuxna förebilder</p> <p>Sociala nätverk</p> <p>Resiliens</p> <p>Färdigheter</p> <p>Positiv självbild</p>	<p>Ensamkommande unga lever i en stabil miljö och förses med främjande verktyg och relationer som möjliggör delaktighet</p>	<p>Självständigt och gott liv</p>
<p><u>Negativa yttre faktorer</u></p> <p>Ovisshet om eller avvisning av uppehållstillstånd</p> <p>Brist på information om finländska samhället och kultur</p> <p>Språkmurar och missförstånd</p> <p>Samhällets blindhet för att kulturella och etniska minoriteter är heterogena</p> <p>Kortvariga vård- el. sociala relationer</p> <p>Omgivningens avstånd till invandrare</p> <p>Saknad av familjens skyddsnätverk</p> <p><u>Faktorer i den ensamkommande</u></p> <p>PTSD eller annan mental störning</p> <p>Orealistiska förväntningar</p>	<p>Otrygghet</p> <p>Kulturkrockar</p> <p>Brist på tillit</p> <p>Mental ohälsa</p> <p>Oro</p> <p>Depression och avtrubning</p>	<p>Ensamkommande lever i ovisshet om sin plats i ostabil och begränsande miljö</p>	<p>Utanför studie- och arbetslivet</p>

Faktorer som påverkar bildningen av sociala nätverk hos ensamkommande unga

<p><u>Positiva yttre faktorer</u></p> <p>Familjärt boende Trygga förebilder Mångkulturell miljö Tredje sektorns verksamhet Kontaktpersoner eller -punkter i samhället Stambefolkningens acceptans och nyfikenhet Mindre och större hemort Information om finländska samhället och kultur</p> <p><u>Faktorer i den ensamkommande</u></p> <p>Språkkunskaper Förståelse för finländskt kroppsspråk och beteende Finländsk flick- eller pojkvän Hobbyn</p>	<p>Samhörighet</p> <p>Stöd av andra än professionella</p> <p>Identitetsutveckling</p> <p>Skydd mot stress och ohälsa</p> <p>Kompetens</p> <p>Deltagande</p> <p>Identitetsutveckling</p>	<p>Sociala band</p> <p>Sociala broar</p> <p>Sociala länkar</p>	<p>Sociala kopplingar till olika livsområden och arenor</p>
<p><u>Negativa faktorer</u></p> <p>Ovisshet om eller avvisning av uppehållstillstånd Brist på gemensamt språk Ömsesidig oförmåga att tolka beteenden och nonverbal kommunikation Undervisning isolerat från finländska elever i skolan Brist på kontaktperson till andra ungdomsgrupper Saknad av föräldrarnas stöd Osäkerhet av omgivningens acceptans</p>	<p>Brist på sociala kopplingar</p> <p>Fysiska symptom</p> <p>Mentalt illamående</p>	<p>Utstötthet från samhällets sociala kopplingar och resurser</p>	<p>Marginalisering</p>

Faktorer som påverkar den ensamkommande ungas utveckling mellan två kulturer

<p><u>Positiva yttre faktorer</u></p> <p>Personalens intresse av kulturella normer och traditioner</p> <p>Service som beaktar kultur mångfald</p> <p>Skräddarsydda kurser för specifika invandrargrupper</p> <p>Större hemort</p> <p><u>Faktorer i den ensamkommande</u></p> <p>Intresse och öppensinnighet för nytt språk och kultur</p> <p>Självdrivenhet</p>	<p>Acceptans</p> <p>Respekt</p> <p>Identitesutveckling</p> <p>Möjligheter</p>	<p>Ömsesidigt intresse för kunskapsutbyte och identitetsutveckling mellan två kulturer</p>	<p>Tolerans och trygghet i ett mångkulturellt samhälle</p>
<p><u>Negativa yttre faktorer</u></p> <p>Ovisshet om eller avvisning av uppehållstillstånd</p> <p>Ömsesidig oförmåga att hitta gemensamt språk och andra kommunikationsvägar</p> <p>Omgivningens tillbakadragenhet</p> <p>Mindre hemort</p> <p>Tätt umgänge med egna landsmän</p> <p><u>Faktorer hos den ensamkommande</u></p> <p>Förvängda förväntningar eller önskemål</p> <p>Bristfällig samhälls- och kulturkunskap om Finland och de inhemska språken</p>	<p>Ovisshet om framtid</p> <p>Koncentrations-svårigheter</p> <p>Isolering</p> <p>Besvikelse</p> <p>Frustration</p> <p>Passivitet</p>	<p>Svårigheter att anpassa sig till ny miljö med främmande språk och normer</p>	<p>Assimilation</p> <p>Separation</p> <p>Marginalisering</p>

7. Invandringens psykologiska process

Maahanmuuton psykkinen prosessi

Lähde: Bremer L. & Haavikko A.: Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen. SMS-Tuotanto Oy 2009

© Mielenterveysseura

Bremers och Haavikkos sammanfattning om invandringens psykologiska process.